

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

КАЛАБУХОВА СВІТЛАНА ВІКТОРІВНА

УДК 657.05:005.53(043.3)

**АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТАМИ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Спеціальність 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий консультант: академік НАН України,
доктор економічних наук, професор
Чумаченко Микола Григорович

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Олійник Оксана Вікторівна,
Державний університет "Житомирська
політехніка",
перший проректор

доктор економічних наук, професор
Іонін Євген Євгенович,
Донецький національний університет імені
Василя Стуса (м. Вінниця),
завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту

доктор економічних наук, доцент
Зоріна Олена Анатоліївна,
Національна академія статистики, обліку та
аудиту (м.Київ),
професор кафедри обліку та оподаткування

Захист дисертації відбудеться «10» вересня 2020 р. о 11-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.06 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03057, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «06» серпня 2020 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

О. І. Степаненко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Необхідність подальшого розвитку аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності обумовлюється низкою трансформаційних змін. Домінування неоінституційної доктрини, інтеграція до глобального бізнес-середовища зумовили запровадження в Україні моделі бухгалтерського обліку, в основі якої лежать міжнародні стандарти фінансової звітності, базовані на очікуваному відшкодуванні історичної собівартості та на концепції збереження номінального фінансового капіталу. Поява значного обсягу нової інформації та нових фінансових показників, потреба у якісній зміні методів та організації аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень користувачами фінансової звітності актуалізують проблеми розробки нової технології формування аналітичної інформації і моделювання аналітичних процедур.

Перехід на використання міжнародних стандартів фінансової звітності при веденні бухгалтерського обліку сприяє активізації попиту на послуги фінансового консалтингу. Актуальність вказаних питань підтверджується статистичними показниками зростання кількості запитів на ринку фінансового консалтингу. Обсяг цього ринку в 2019 р. оцінювався в 15 млрд грн., у порівнянні з 2018 р. його приріст становив майже 15%. Така тенденція вказує на зростання вагомості проблематики аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності, як складової фінансового консалтингу.

Інформація про діяльність суб'єкта господарювання продукується системою бухгалтерського обліку. З огляду на це, становлення аналізу фінансової інформації відбулося в рамках провідних облікових шкіл. Слід відзначити вагомий внесок у розвиток фінансового аналізу європейської та американської облікових шкіл, серед провідних представників яких І. Шерр, Д.Міддлтон, Ж. Рішар, П. Герстнер, Дж.Кеннон, Дж. Хорріган, Р. Фоук, О. Уолл, П.Барнс, Д. Блісс, Р. Хіггінс, Р. Каплан, Д.Нортон, Е. Альтман, Д. Фостер, У. Бівер, Е. Хелферт. Питання, пов'язані з аналізом інформації, що формується в обліковій інформаційній системі суб'єктів господарювання, активно досліджувалися і вітчизняними та зарубіжними ученими у сфері фінансового менеджменту. Слід акцентувати праці Ю. Бріггема, М. Ерхардта, Д. Ван Хорна, Д. Ваховича, Г.Г.Кірейцева, І.А. Бланка, О.О. Терещенка.

Проблеми розвитку аналізу господарської діяльності як складової інформаційної системи управління підприємствами у своїх працях піднімали представники радянської наукової школи А.П. Рудановський, А.К. Рощаховський, Н.Р. Вейцман, І.І. Каракоз, С.К. Татур, М.І. Баканов, А.Д. Шеремет, В.І.Самборський, Г.М. Мельничук, С.Б. Барнгольц, В.І. Стражев; російської наукової школи В.В. Ковальов, М.В. Мельник, В.І. Бариленко; білоруської наукової школи Д.О. Панков, Г.В. Савицька. Результати глибоких досліджень теоретико-методологічних та організаційно-методичних аспектів аналізу господарської діяльності підприємств в умовах ринкової економіки узагальнено в працях провідних представників вітчизняної наукової школи, зокрема М.Г. Чумаченка, Є.В.Мниха, С.І. Шкарабана, І.Д. Фаріона, І.Д. Лазаришиної, І.М. Парасій-Вергуненко, О.В. Олійник, О.М. Галенко, Є.Є. Іоніна, О.А. Зоріної, М.Д. Корінька,

П.І. Гайдучького, Г.І. Купалової, П.Я. Поповича, І.Т. Райковської, Л.Я. Триньки, Ю.С.Цал-Цалка.

Подальший розвиток методології, методики та організації аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності вбачається у вирішенні наступних питань, зокрема:

- формалізації аналітичного процесу у напрямі генерування однотипної інформації для підтримки економічних рішень стейкхолдерів щодо надання ресурсів та регулювання діяльності суб'єкта господарювання;
- опрацюванні механізму моделювання аналітичних процедур з метою редукції облікової інформації та уодноманітнення послідовності аналітичних операцій, що забезпечить однозначність аналітичних висновків стейкхолдерів;
- приведенні алгоритмів розв'язання аналітичних задач до уніфікованої форми, що забезпечить підвищення змістовності аналітичних операцій в оцінці перспектив збереження капіталу суб'єкта господарювання.

Важливість, наукова і практична значущість окреслених проблем зумовили вибір теми дисертаційної роботи, її актуальність, постановку мети і завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»: у межах теми «Модернізація бухгалтерського обліку в банківських та бюджетних установах і удосконалення аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання» (номер державної реєстрації 0111U007430) автором сформовано концепцію бухгалтерського аналізу господарської діяльності підприємства як цілісної інформаційної системи розкриття проблем управління суб'єктом господарювання через оцінку змін в економічних ресурсах та результатах діяльності; у межах теми «Модернізація аналізу фінансової звітності суб'єктів господарювання в умовах інноваційного розвитку економіки України» (номер державної реєстрації №0115U002363) розроблено проекти стандартів аналізу фінансової звітності в частині аналізу грошових потоків та власного капіталу суб'єктів підприємницької діяльності; у межах теми «Актуальні проблеми розвитку теорії та практики бухгалтерського обліку, економічного аналізу та контролю в інституційних секторах економіки» (номер державної реєстрації 0116U001429) розроблено аналітичну технологію підтримки процесу прийняття економічних рішень стейкхолдерами, яка базується на інноваційних моделях аналітичних процедур для оцінки перспектив збереження капіталу.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в розробленні й обґрунтуванні концептуальних теоретико-методологічних та організаційно-методичних положень аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності з дотриманням міжнародних стандартів фінансової звітності.

Для досягнення мети поставлено та вирішено такі завдання:

- розкрити сутність управління суб'єктами підприємницької діяльності як технологічного процесу, що базується на інформаційному обміні та потребує ущільнення обсягу інформації для прийняття рішень;

- дослідити генезис аналізу господарської діяльності підприємств з метою адаптації до міжнародних стандартів фінансової звітності;
- визначити психологічні компоненти засвоєння обліково-аналітичної інформації користувачами для аргументації прийнятих рішень;
- сформувати концепцію бухгалтерського аналізу як інноваційної технології забезпечення діяльнісно-орієнтованого управління суб'єктами господарювання та процесу інформування стейкхолдерів про перспективи збереження капіталу;
- розробити комплекс організаційного забезпечення бухгалтерського аналізу для редукції фінансової та нефінансової інформації про діяльність суб'єкта господарювання;
- поглибити методологічні положення аналізу господарської діяльності підприємств в постіндустріальному суспільстві з урахуванням домінування неоінституційної доктрини;
- класифікувати способи аналізу інформації про діяльність підприємства з орієнтацією на психологічні механізми засвоєння інформації користувачами;
- розвинути організаційно-методичні положення експрес-аналізу фінансової звітності для забезпечення миттєвої ідентифікації загроз фінансовій безпеці бізнесу;
- змодельовати процедури аналізу активів, капіталу, зобов'язань та фінансових ризиків діяльності економічного суб'єкта для формалізації порядку розкриття аналітичної інформації у звіті про управління;
- розробити моделі процедур аналізу фінансового стану та оцінки ознак порушення безперервності діяльності для отримання висновку про якість роботи управлінського персоналу;
- систематизувати концепції збереження капіталу відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності і на цій основі змодельовати процедури аналізу результатів діяльності суб'єкта господарювання;
- побудувати моделі процедур аналізу доходів від договорів з клієнтами та аналізу продуктивності витрат суб'єкта господарювання відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності;
- поглибити організаційно-методичні положення аналізу динамічного балансу грошових потоків підприємства та оцінки теперішньої вартості бізнесу підприємства, що базуються на інформації фінансової звітності;
- сформувати модулі аналітичних процедур для оцінок облікової, податкової, соціальної політики та сталого розвитку підприємства з метою виявлення ознак конфлікту інтересів між внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами;
- розвинути організаційно-методичні положення аналізу виробничої потужності та оборотності складових фізичного капіталу суб'єкта господарювання для локалізації джерел дестабілізації ділової активності;
- розробити моделі процедур аналізу раціональності бізнес-моделі та ресурсного потенціалу для оцінки збалансованості вимог різних груп стейкхолдерів в процесі створення цінності бізнесу, орієнтованої на консенсус інтересів.

Об'єктом дослідження є інформаційна аналітична підсистема в системі управління суб'єктами підприємницької діяльності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних, організаційних і методичних положень аналітичного забезпечення управління

суб'єктами підприємницької діяльності з дотриманням міжнародних стандартів фінансової звітності.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання економічних явищ та процесів, фундаментальні положення неокласичної економічної теорії, концепція постіндустріального суспільства. Для досягнення поставленої мети застосовано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, що базуються на системному вивченні економічних явищ, зокрема історичний і логічний методи – в процесі формування концепції бухгалтерського аналізу господарської діяльності підприємства; ґносеологічний – для трансформації методологічних положень аналізу господарської діяльності підприємств в постіндустріальному суспільстві. З використанням методів індукції та дедукції класифіковано способи оцінок інформації про діяльність підприємства з акцентом на психологічний механізм засвоєння інформації користувачами. Метод системного аналізу покладено в основу дослідження розвитку системи аналітичного забезпечення управління бізнесом сучасного підприємства. Абстрактно-логічний метод використано при окресленні мети і завдань дисертаційної роботи; моделювання – при побудові моделей аналітичних процедур для ідентифікації різних господарських проблем суб'єкта господарювання; табличний – для унаочнення результатів моделювання аналітичного процесу; економіко-математичні методи – для оцінки фінансових ризиків та виявлення ознак порушення безперервності діяльності суб'єкта господарювання; методи порівняльного аналізу і синтезу – для ідентифікації загроз фінансовій безпеці бізнесу; метод експертних оцінок – для розуміння середовища суб'єкта господарювання; метод спостереження – для моніторингу змін в економічних ресурсах та результатах діяльності суб'єкта господарювання.

Інформаційною базою роботи є наукові праці (монографії, наукові статті) вітчизняних і зарубіжних учених з проблем розвитку бухгалтерського обліку й аналізу фінансової звітності, матеріали науково-практичних конференцій та семінарів, офіційні документи (законодавчі та нормативні акти України й міжнародних організацій), які регламентують порядок організації та ведення бухгалтерського обліку, формування фінансової звітності; фінансова звітність суб'єкта господарювання переробної галузі України, довідкові та інформаційні видання професійних організацій, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці теоретико-методологічних та організаційно-методичних положень аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності з дотриманням міжнародних стандартів фінансової звітності.

Основні положення наукової новизни полягають у такому:

вперше:

- розроблено технологію аналітичного процесу, яка включає комплекс аналітичних процедур і аналітичних операцій, спрямованих на оцінку перспектив збереження капіталу суб'єктом господарювання. Сукупність запропонованих аналітичних процедур і аналітичних операцій забезпечує ущільнення облікової інформації для прийняття рішень та генерує новий інформаційний продукт, необхідний користувачам для посилення мотивації та стимулювання економічної

поведінки при прийнятті рішень про надання ресурсів та регулювання діяльності суб'єкта господарювання;

- побудовано моделі аналітичних процедур, що базуються на концепції збереження капіталу: сформовано універсальні переліки аналітичних показників для моніторингу змін в економічних ресурсах та результатах діяльності, розроблено нові алгоритми аналітичних операцій. Моделі аналітичних процедур формалізовано табличним способом, що уможливорює максимальну уніфікацію аналітичного процесу для його діджиталізації, забезпечує редукацію цифрової інформації про діяльність суб'єкта господарювання для прийняття рішень, підвищує оперативність отримання нового набору релевантних даних для користувачів;

- сформовано модулі аналітичних процедур (модулі показників; модулі інструментів аналізу, модулі аналітичних операцій) для оцінок облікової, податкової, соціальної політики та сталого розвитку суб'єкта господарювання, що дозволяє виявити ознаки конфлікту інтересів між управлінським персоналом та постачальниками фінансового капіталу і іншими стейкхолдерами у процесі розподілу створеної підприємством доданої вартості бізнесу, осмислити соціальну відповідальність суб'єкта господарювання перед стейкхолдерами, встановити відповідність досягнутого рівня економічного, екологічного та соціального аспектів діяльності суспільним критеріям;

удосконалено:

- методологію аналізу господарської діяльності підприємств через розроблену класифікацію методів аналізу з орієнтацією на психологічні механізми засвоєння інформації користувачами фінансової звітності (методи інтерпретації даних для пояснення змін в діяльності підприємства; методи факторного моделювання для осмислення чутливості ключових показників до змін в діяльності; методи експертного оцінювання та матричного моделювання для розуміння середовища діяльності суб'єкта господарювання; методи фінансового прогнозування для усвідомлення тенденції безперервності діяльності в осяжному майбутньому), що формує наукову основу моделювання аналітичних процедур в контексті оцінки перспектив збереження капіталу суб'єкта господарювання;

- організаційні та методичні положення аналізу операційних доходів та операційних витрат діяльності підприємства з урахуванням міжнародних стандартів фінансової звітності. Зокрема: розроблено модель аналізу доходів від договорів з клієнтами підприємства, що уможливорює накопичення релевантної інформації про реальний попит на продукцію суб'єкта господарювання для прогнозування ціни операції; запропоновано процедури аналізу продуктивності суб'єкта господарювання, результативним продуктом яких є релевантна інформація в частині ефективності трансформації виробничих ресурсів в продукти діяльності, визнані ринком;

- процедури аналізу грошових потоків та оцінки теперішньої вартості бізнесу підприємства із застосуванням моделі грошового бюджету та концепції вартісно-орієнтованого управління. Це дозволило характеризувати процес формування та розподілу фінансового капіталу підприємства у звітному періоді; прогнозувати за даними фінансової звітності вільні грошові потоки на підставі середньорічного

темпу приросту масштабів діяльності та дисконтування за середньозваженою ціною капіталу;

- порядок оцінок перспектив збереження фізичного капіталу підприємства через моделювання процедур: аналізу раціональності бізнес-моделі з орієнтацією на сталий розвиток; оцінки ресурсного потенціалу підприємства при створенні вартості бізнесу; оцінки збереження цінності для стейкхолдерів. Це дозволяє зрозуміти тенденцію формування та розподілу доданої вартості, орієнтованої на досягнення консенсусу інтересів ключових стейкхолдерів бізнесу суб'єкта господарювання;

набули подальшого розвитку:

- трактування поняття «аналітична процедура» в рамках концепції бухгалтерського аналізу як порядку здійснення оцінок інформації про діяльність підприємства за типовими алгоритмами на основі формування модулів аналітичних задач, розрахунку та інтерпретації виявлених змін показників, моделювання причинно-наслідкових взаємозв'язків між фінансовими та нефінансовими даними, виконання аналітичних операцій для формулювання аналітичних висновків про перспективи збереження капіталу суб'єктом господарювання;

- багатофакторне моделювання коефіцієнту рентабельності власного капіталу суб'єкта господарювання як пріоритетного показника для інвесторів та кредиторів, яке доповнено новими алгоритмами аналітичних операцій з використанням способів елімінування, що забезпечує дедуктивне дослідження процесу кругообороту фінансового капіталу за стадіями розширеного відтворення;

- методика експрес-аналізу фінансової звітності через доповнення такими процедурами: моніторингу фінансових пропорцій за розділами бухгалтерського балансу; складання прогнозу безперервності діяльності; визначення зони ризику ліквідності та стадії життєвого циклу підприємства. Перелічені процедури, у яких використано різноманітні групи ключових показників звітних форм, дозволяють миттєво ідентифікувати загрози фінансовій безпеці бізнесу через відстеження змін в економічних ресурсах та результатах діяльності та забезпечують розуміння ймовірності настання можливих небезпек у майбутніх періодах;

- порядок оцінок фінансових ризиків діяльності, виявлення ознак порушення безперервності діяльності суб'єкта господарювання, які доповнено такими процедурами: кількісної ідентифікації ринкового ризику, ризику ліквідності та кредитного ризику, що уможливорює визначення відсоткового рівня ймовірної втрати частини фінансових ресурсів в результаті господарської діяльності підприємства; ідентифікації ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства. На основі отриманої інформації можливо оцінити дії управлінського персоналу щодо попередження або активізації загроз фінансовій безпеці підприємства;

- методика аналізу оборотності фізичного капіталу, елементи якої розвинуто за рахунок використання інформації бухгалтерського обліку про особливості вибуття основних засобів та запасів. Для відстеження збалансованості і безперервності господарських оборотів цих речових цінностей обґрунтовано доцільність урахування інтенсивності вибуття складових фізичного капіталу на стадіях бізнес-процесів операційної діяльності, що дасть змогу локалізувати джерела дестабілізації ділової активності підприємства, суттєво розширить інформаційні можливості

стейкхолдерів стосовно оцінок перспектив збереження капіталу та створення цінності у довгостроковій перспективі;

– концепція бухгалтерського аналізу господарської діяльності підприємства через її визначення цілісною інформаційною системою розкриття управлінських проблем господарювання, пов'язаних зі змінами економічних ресурсів та результатів діяльності. В основу концепції покладено ідею «квадрату професора Блатова», що передбачає відстеження змін у бізнес-діяльності за інформацією бухгалтерського обліку за вісьмома типами господарських оборотів цінностей. В авторському підході враховано договірну природу обміну цінностями та припущення безперервності господарських оборотів, що поглиблює рівень поінформованості стейкхолдерів в частині перспектив збереження капіталу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у науковій обґрунтованості та прикладній спрямованості теоретичних положень і підходів, викладених у роботі. Їх використання сприятиме вдосконаленню теоретико-методологічних та організаційно-методичних положень аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності з дотриманням міжнародних стандартів фінансової звітності.

Наукові напрацювання й одержані результати отримали практичне застосування:

на загальнодержавному рівні – Антимонопольним комітетом України взято до розгляду пропозиції щодо стандартизації процедур аналізу фінансової звітності підприємств, що поглиблює результати компаративного аналізу конкуренції у підприємницькій діяльності (довідка № 100-29/100-13292 від 14.12.2016 р.); Державною службою фінансового моніторингу України впроваджено рекомендації стосовно процедур аналізу фінансових пропорцій у фінансовій звітності підприємств при розробленні порядку експертизи фінансового стану, змісту фінансових операцій суб'єктів господарювання, що стали об'єктом фінансового моніторингу (довідка № 1150/330-04 від 24.04.2019 р.); Департаментом захисту економіки Національної поліції України для виявлення злочинів у сфері економіки розглянуто та використано пропозиції щодо процедур оцінки впливу елементів облікової політики суб'єкта господарювання на значення ключових коефіцієнтів, що характеризують якість фінансового стану (довідка № 3165/125150-2019 від 29.04.2019 р.);

на державному рівні - Державним підприємством «Український державний центр радіочастот» запроваджено модульний підхід до організації аналітичного процесу, який дозволяє інтегрувати процеси обробки економічних даних про господарську діяльність в єдиний модуль, що прискорює виконання складних аналітичних завдань (довідка № 2821/5199-99-23-01-16 від 22.04.2019 р.);

на регіональному рівні – виконавчим апаратом Київської обласної ради: враховано рекомендації при здійсненні моніторингу фінансових показників функціонування суб'єктів підприємництва Київської області та оцінці ризиків їх підприємницької діяльності, що дає змогу розробляти проекти прогнозів економічного розвитку області на середньо- та короткостроковий період (довідка №939/08-01 від 25.04.2017 р.);

на рівні суб'єктів господарювання – у практичній діяльності ПП «Західінвестспецбудторг» використано пропозиції автора щодо процедур факторного аналізу формування валового, операційного, облікового, чистого прибутку суб'єкта господарювання, що забезпечує пошук максимальної кількості факторів, які негативно впливають на прибутковість бізнесу (довідка № 2-19/09-1 від 17.10.2019 р.); у практичну діяльність ТОВ «ВК Пластик Пак» впроваджено авторську методику аналізу продуктивності витрат підприємства, що забезпечує релевантною інформацією про ефективність трансформації виробничих ресурсів підприємства в продукти діяльності, визнані ринком (довідка № 1 від 29.11.2019 р.).

Основні теоретичні та практичні результати дослідження використовуються у навчальному процесі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» при розробленні робочих програм, підготовці методичних і лекційних матеріалів, проведенні практичних занять з навчальних дисциплін «Аналіз господарської діяльності», «Аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень», що викладаються кафедрою обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» (довідка від 21.10.2019 р.).

Особистий внесок автора. Дисертація є самостійно виконаною завершеною роботою здобувача. Наукові положення, розробки і пропозиції, що містяться в роботі та виносяться на захист, одержані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано тільки ті ідеї та положення, які є результатом самостійного дослідження здобувача. У роботі не використовувалися матеріали та висновки кандидатської дисертації здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, викладені у дисертації, доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на 21 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит в епоху глобальних змін» (м. Київ, 23 жовтня 2009 р.); «Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки» (м. Луцьк, 03 грудня 2010 р.); «Теорія та практика розвитку інноваційної економіки» (м. Одеса, 29-30 вересня 2011 р.); «Досвід роботи підприємств при фінансовій кризі» (м. Миколаїв, 28 березня 2012 р.); «Бухгалтерский учет: взгляд из прошлого в будущее» (м. Санкт-Петербург, 11-12 квітня 2013 р.); «Імперативи розвитку суспільно-економічних систем в умовах глобалізації» (м. Чернігів, 8 червня 2013 р.); «Перспективи розвитку України в умовах глобальної кризи» (м. Дніпропетровськ, 13-14 червня 2013 р.); «Бухгалтерський облік, економічний аналіз та контроль в умовах формування і розвитку сучасних концепцій управління» (м. Житомир, 24-25 жовтня 2013 р.); «Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки» (м. Луцьк, 10 жовтня 2014 р.); «Проблеми та перспективи розвитку теорії і практики обліку, контролю, економічного аналізу і статистики» (м. Тернопіль, 5 грудня 2014 р.); «Розвиток бухгалтерського обліку, економічного аналізу та аудиту у XXI-му столітті» (м. Житомир, 6-7 листопада 2015 р.); «Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу» (м. Івано-Франківськ, 16-17 жовтня 2015 р.); «Украина – Болгария – Европейский союз: современное состояние

и перспективы» (м. Варна, 24 вересня - 1 жовтня 2016 р.); «Развитие социально-экономических систем в условиях глобальной конкурентной среды» (м. Кишинев, 26 лютого 2016 р.); «Economic Development Strategy in Terms of European Integration» (м. Каунас, 27 травня 2016 р.); «Economy and Management: Modern Transformation in the Age of Globalization» (м. Клайпеда, 24 березня 2017 р.); «Розвиток обліку, аналізу і аудиту суб'єктів суспільного інтересу» (м. Житомир, 20-21 жовтня 2017 р.); «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» (м. Тернопіль, 26 червня 2018 р.); «Digital and innovative economy: processes, strategies, technologies» (м. Кельце, 25 січня 2019 р.); «Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні: глобальні виклики – управлінські рішення» (м. Ірпінь, 29 березня 2019 р.); «Імплементация інновацій обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку сучасного бізнесу» (м. Харків, 18 квітня 2019 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 60 наукових працях обсягом 64,2 д.а., із них: 1 – одноосібна монографія; 2 – колективні монографії; 4 – навчальні посібники у співавторстві; 20 статей – у наукових фахових виданнях України; 9 статей – у наукових фахових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах; 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні; 2 статті – у наукових виданнях України, що зареєстровані у міжнародних наукометричних базах; 21 публікація – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 401 сторінку. Робота містить 185 таблиць на 152 сторінках, 59 рисунків на 31 сторінці, 8 додатків на 54 сторінках. Список використаних джерел налічує 408 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок автора, ступінь апробації, висвітлення у публікаціях основних результатів, наведено інформацію про структуру дисертації.

У **розділі 1 «Теоретичні основи аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності»** розкрито сутність управління суб'єктами підприємницької діяльності як технологічного процесу, що базується на інформаційному обміні та потребує зменшення обсягу інформації для прийняття рішень; досліджено генезис аналізу господарської діяльності підприємств з метою адаптації до міжнародних стандартів фінансової звітності; визначено психологічні компоненти засвоєння обліково-аналітичної інформації користувачами для аргументації перспектив збереження капіталу; сформовано концепцію бухгалтерського аналізу як інноваційної технології забезпечення діяльнісно-орієнтованого управління суб'єктами господарювання та процесу інформування стейкхолдерів про перспективи збереження капіталу; розроблено комплекс організаційного забезпечення бухгалтерського аналізу для редукції фінансової та нефінансової інформації про діяльність суб'єкта господарювання.

Логіка підприємницької діяльності розкривається через безперервно повторювану трансформацію майна та капіталу у бажаний фінансовий результат.

Складність управління суб'єктом підприємницької діяльності полягає у його діалектичній двоїстій характеристиці як системи. З одного боку, це система, сформована на основі організаційних зв'язків для досягнення відповідних цілей, що визначають напрями її розвитку. З іншого боку, ця економічна система не може працювати без людей, що приймають рішення на основі інформаційного обміну. Зв'язки елементів системи управління суб'єктами підприємницької діяльності, що базуються на інформаційному обміні, складають основу управління як технологічного процесу, що супроводжується послідовною зміною станів системи у часі.

На сучасне управління суб'єктами підприємницької діяльності значно впливає неоінституціоналізм – теорія, яка встановлює рамкові обмеження реалізації економічної мотивації і поведінки суб'єктів господарювання при прийнятті рішень через певні правила і санкції, що скорочують негативні наслідки обмеженої раціональності та опортуністичної поведінки економічних агентів. Також сучасне управління суб'єктами підприємницької діяльності формується під впливом концепції «соціально відповідального бізнесу», згідно з якою орієнтація лише на максимізацію добробуту власників стає складнішою, оскільки в управлінні компанією беруть участь різні групи зацікавлених сторін і стає важливим задоволення потреб в інформації всіх стейкхолдерів.

З метою своєчасного та ефективного аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності важливо ідентифікувати систему управління досліджуваного підприємства, оскільки тип системи управління підприємством впливає на вибір критеріїв оцінювання його ефективності діяльності. Діяльнісно-орієнтоване управління (Activity-Based Management) налаштоване на максимальне використання в процесі управління інформації про витрати та результати діяльності. Оскільки вітчизняні системи управління підприємствами в основному є «діяльнісно-орієнтованими», в основу розвитку теоретико-методологічних положень аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності покладається пріоритетність інформаційних запитів осіб, що приймають рішення, максимально повно використовуючи дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Предметом аналітичного забезпечення управління суб'єктом підприємницької діяльності є інформаційна модель його економічної системи, яка описується фінансовою та нефінансовою інформацією. До основних функцій аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності віднесено: 1) дескриптивну, що забезпечує передачу фактичної інформації про наявність управлінської проблеми; 2) предикативну, що забезпечує прогнозування певних подій та передбачення результатів управлінських рішень; 3) прескриптивну, призначення якої полягає у розв'язанні управлінських проблем. Питання ідентифікації управлінських проблем підприємства для формування судження щодо безперервності діяльності має найважливіше значення в аналітичному забезпеченні діяльнісно-орієнтованого управління суб'єктами господарювання.

Дослідження в історичному ракурсі результатів розробок представників різних облікових шкіл в частині аналізу фінансової інформації свідчить про різні аспекти розвитку цієї проблематики: аналіз оборотності ресурсів через залишки та обороти

за бухгалтерськими рахунками; проведення безтекстового, табличного аналізу діяльності; застосування герменевтичного підходу до інтерпретації текстів бухгалтерських документів; побудова динамічних рядів статей фінансових звітів з метою аналізу; проведення комбінаторного аналізу та дослідження комбінаторних конфігурацій балансу; розкриття аспектів фінансової моделі фірми через аналіз балансу; застосування методів дедукції та порівняння в аналітичній роботі; обмеження аналізу інформації бухгалтерського обліку спеціальними звітними таблицями; базування аналізу господарської діяльності на принципах міжнародних стандартів бухгалтерського обліку; проведення аналізу оборотів за рахунками, що віддзеркалюють безперервний рух інвестованих в організацію коштів; аналіз фактів господарського життя через пояснення їх договірної природи, що впливає з обміну цінностями.

На даний час вітчизняне аналітичне забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності, що історично має «облікові» джерела виникнення та зумовлене потребою в управлінні діяльністю фірми, на практиці відірване від принципів формування облікової інформації згідно міжнародних стандартів фінансової звітності; не орієнтоване на інформаційні потреби міжнародного бізнесу; не враховує впливу неоінституційної теорії на поведінку економічних суб'єктів; має низьку інформаційну культуру документування аналітичного процесу; не забезпечує формулювання суттєвих аналітичних висновків в контексті прийняття рішень різними групами стейкхолдерів; не допомагає аудиторам при здійсненні завдань з надання впевненості та інших аудиторських послуг; не сприяє уніфікації аналітичних процедур при складанні управлінського документу «Звіт про управління».

Засвоєння інформації є основним способом людського пізнання дійсності та набуття індивідом суспільно-історичного досвіду. Завдяки засвоєнню інформації людське пізнання є безперервним процесом. Психологічний процес засвоєння інформації користувачами включає низку етапів: сприймання, осмислення, розуміння, узагальнення, закріплення, застосування. Сприймання інформації забезпечує відображення у свідомості людини окремих властивостей предметів і явищ; осмислення сприяє розкриттю суттєвих ознак та якостей предметів і явищ; розуміння отримується через встановлення зв'язків між явищами і процесами, розкриття їх залежностей; узагальнення забезпечує об'єднання найбільш вагомих рис предметів і явищ; закріплення є злиттям нової інформації з раніше набутим досвідом; застосування забезпечується вмінням використовувати знання на практиці.

В теорії системного аналізу уявлення про систему формується через інформацію, що описує різні властивості системи. Для характеристики складних систем в системному аналізі застосовують чотири види описів: функціональний, морфологічний, інформаційний і генетико-прогностичний. Це дало можливість при побудові конструкції аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності, як багатовекторного процесу генерування аналітичної інформації, виокремити чотири вектори: організаційний аналіз, маркетинговий аналіз, виробничий аналіз, бухгалтерський аналіз. Для морфологічного опису системи управління підприємством запропоновано проводити організаційний аналіз, функціонального опису - маркетинговий аналіз, інформаційного опису - виробничий

аналіз, генетико-прогностичного - бухгалтерський аналіз.

Головне завдання аналізу інформації в процесі пізнання полягає у її стисненні в релевантну інформацію для отримання розуміння перспектив розвитку об'єкта спостереження. Аналітичну інформацію в процесі управлінні суб'єктами підприємницької діяльності визначено як стиснений зміст фінансової та нефінансової інформації, що фіксує повідомлення про зміни встановлених параметрів управління, зменшує невизначеність уявлень користувачів щодо безперервності діяльності і посилює відповідну реакцію в економічній поведінці при прийнятті рішень. Організацію аналітичного забезпечення діяльнісно-орієнтованого управління суб'єктами господарювання розглянуто під кутом редукції інформаційного потоку про характер кругообороту фінансового капіталу.

Бухгалтерський аналіз визначено складовою частиною аналітичного забезпечення управління суб'єктом підприємницької діяльності, що уможливорює осмислення причинно-наслідкових змін в процесі еволюції створення доданої вартості та оцінку перспектив збереження капіталу на базі грошового вимірника господарських фактів. Об'єктом бухгалтерського аналізу визнано процес трансформації ресурсів в продукти і результати, спрямований на досягнення цілей управління і створення доданої вартості. Предметом бухгалтерського аналізу визначено інформацію про фінансовий стан та результати діяльності, їх причинно-наслідкові взаємозв'язки між собою, та нефінансову інформацію про економічну поведінку суб'єкта господарювання в середовищі функціонування. Ключове завдання бухгалтерського аналізу сформульовано в ракурсі трансформації та ущільнення фінансової та нефінансової інформації про діяльність підприємства.

В рамках концепції бухгалтерського аналізу поняття «аналітична процедура» трактується як порядок здійснення оцінок інформації про діяльність підприємства за типовими алгоритмами на основі формування модулів аналітичних задач, розрахунку та інтерпретації виявлених змін, встановлення причинно-наслідкових взаємозв'язків між фінансовими та нефінансовими даними, виконання аналітичних операцій для формулювання аналітичних висновків про перспективи збереження капіталу суб'єктом господарювання. У створенні єдиних форм аналітичних документів вбачається основний напрямок розвитку носіїв аналітичних процедур. Технологію бухгалтерського аналізу господарської діяльності, спрямовану на оцінку перспектив збереження капіталу суб'єктом господарювання, запропоновано реалізовувати через проведення аналітичних процедур п'яти типів (рис.1).

В методології наукових досліджень моделювання визнається ключовим методом теоретичного та практичного пізнання, за допомогою якого суб'єкт замість безпосереднього об'єкта пізнання створює об'єкт-замінник (модель), досліджує його, а здобуту інформацію переносить на реальний предмет вивчення. Дослідження за допомогою моделей є єдино можливим способом експериментального вивчення технологічних процесів. Моделювання створює експериментальну основу для дослідження процесу управління суб'єктом підприємницької діяльності як технологічного процесу. Моделювання аналітичних процедур у формі аналітичних таблиць розкриває зміст аналітичного процесу пізнання управлінських проблем суб'єкта господарювання та є важливим етапом в організації аналітичного забезпечення процесу управління суб'єктами підприємницької діяльності.

Рис.1. Типи аналітичних процедур для забезпечення діяльнісно-орієнтованого управління суб'єктами господарювання

Джерело: розроблено автором

Аналітична таблиця в даному дослідженні розуміється як форма моделі наукового пізнання управлінських проблем суб'єктів підприємницької діяльності та як спосіб уніфікації тексту аналітичного документу, коли постійна інформація подається у вигляді загальних назв показників, інструментів аналізу, аналітичних операцій, внесених у відповідні графи, а змінна інформація – конкретні дані та висновки – будуть вноситися до граф відповідно з конкретною управлінською ситуацією. Це значно спростить та полегшить підготовку аналітичних документів для забезпечення прийняття рішень різними групами користувачів, підвищить інформаційну культуру документування аналітичного процесу, посилить зрозумілість та інформативність аналітичних висновків про результати та перспективи безперервності діяльності, створить інноваційну основу для діджиталізації аналітичного процесу в умовах цифрової епохи.

У розділі 2 «Методологія аналітичного забезпечення діялісно-орієнтованого управління суб'єктами господарювання» поглиблено методологічні положення аналізу господарської діяльності підприємств в постіндустріальному суспільстві з урахуванням домінування неоінституційної доктрини, класифіковано способи аналізу інформації про діяльність підприємства з орієнтацією на психологічні механізми засвоєння інформації користувачами.

Метод будь-якої науки може змінюватись із переходом від одного рівня економічної зрілості людської цивілізації до іншого, що відбувається завдяки

глибинним якісним змінам у продуктивних силах суспільства. Для постіндустріального суспільства характерним є розвиток інформаційних технологій, інтелектуальна праця, інституційний вплив на економіку, посилення ролі суспільних цінностей, соціальна відповідальність бізнесу. Всі ці об'єктивні процеси зумовлюють переростання локальних форм цивілізації в глобальні та зумовлюють запровадження в різних країнах світу моделі бухгалтерського обліку, в основі якої лежать міжнародні стандарти фінансової звітності та концепція збереження капіталу.

Базові основи формування методології аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності в індустріальному та постіндустріальному суспільстві наведено на рис.2, з якого видно, що основна ідея трансформації методології вітчизняного аналітичного забезпечення діяльнісно-орієнтованого управління суб'єктами господарювання в постіндустріальному суспільстві полягає в тому, що шлях пізнання управлінських проблем суб'єкта господарювання базується на неоінституційній економічній теорії, яка розглядає відносини суб'єктів господарювання під впливом соціально-психологічних факторів та проблем асиметрії інформації, що зумовлює необхідність врахування психологічних механізмів засвоєння інформації користувачами. Також трансформація методології обумовлена тим, що предметом бухгалтерського аналізу діяльності в постіндустріальному суспільстві визнано *інформаційні потоки*, що циркулюють в процесі діяльнісно-орієнтованого управління суб'єктом господарювання.

Метод бухгалтерського аналізу як інноваційної технології аналітичного забезпечення діяльнісно-орієнтованого управління суб'єктами господарювання розкрито через теоретико-пізнавальні предметні категорії аналізу; науковий інструментарій аналізу (елементи методу); принципи організації аналітичних процедур. До ключових предметних категорій бухгалтерського аналізу віднесено: показники як числовий вираз змісту інформації про параметри діяльності підприємства; фактори як зміст інформації про причини змін ключових результативних показників діяльності; ризики як зміст інформації про рівень загроз фінансовій безпеці бізнесу суб'єкта господарювання.

До елементів методу бухгалтерського аналізу включено: верифікацію, формалізацію, порівняння, моделювання, параметризацію, елімінування, візуалізацію, екстраполяцію. Верифікація забезпечує емпіричне підтвердження істинності інформації, обраної для аналізу. Формалізація уможливорює сприйняття інформації про стан діяльності через економічні формули. Порівняння дозволяє відстежити зміни у показниках діяльності суб'єкта господарювання, що загрожують безперервності діяльності. Моделювання забезпечує поняття причинно-наслідкових зв'язків змін у формуванні ключових показників діяльності. Параметризація дозволяє здійснити імітацію наслідків рішень економічних проблем за допомогою зміни параметрів їх факторних моделей. Елімінування уможливорює формування судження про послідовний вплив кожного фактора на результативний показник за незмінності інших факторів. Візуалізація є потужним наочним способом донесення висновків до кінцевого споживача через подання значних масивів аналітичних даних одномоментно. Екстраполяція забезпечує визначення стійких тенденцій показників економічного розвитку та безперервності діяльності суб'єкта господарювання.

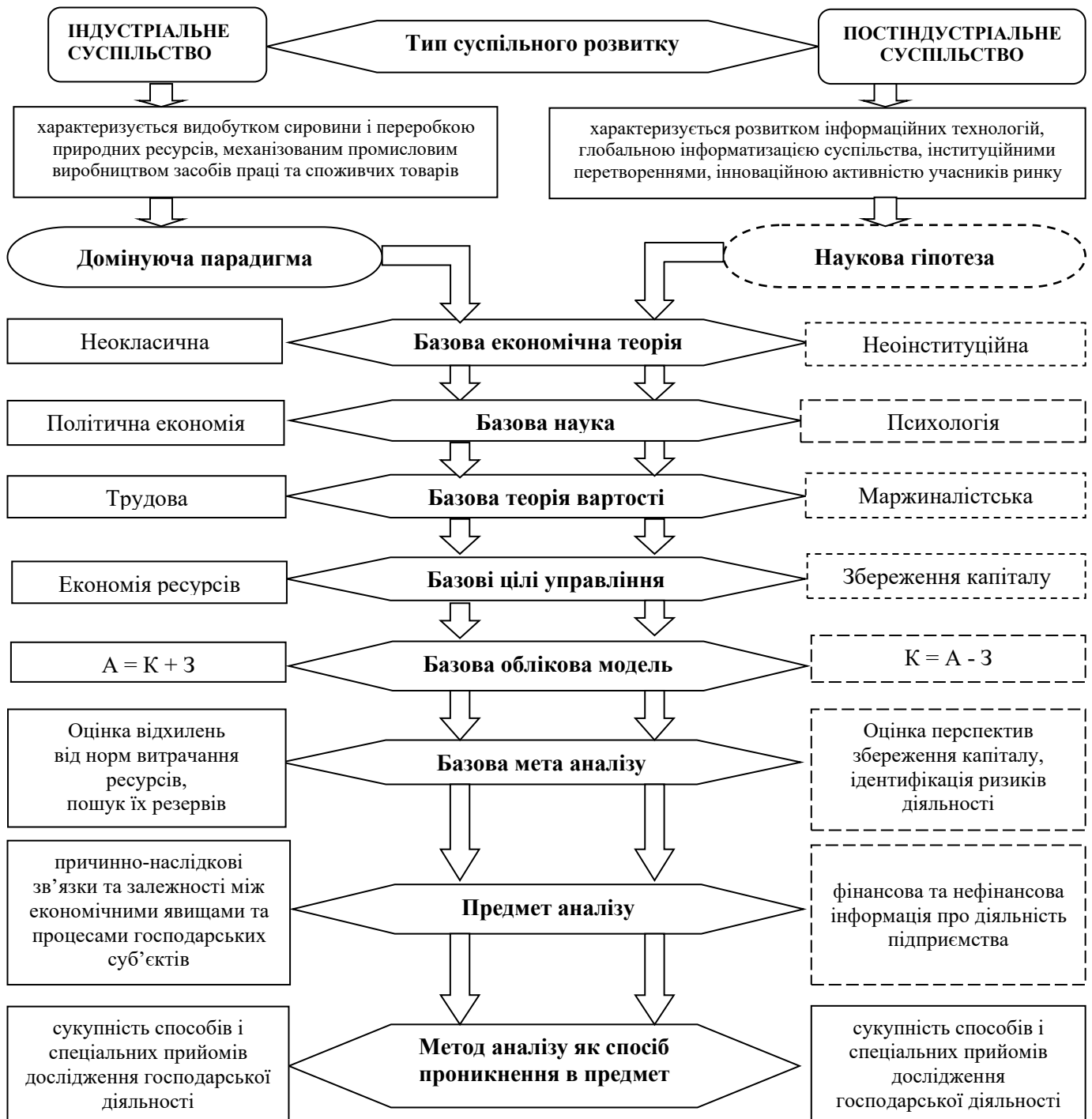

Рис.2. Базис формування методології вітчизняного аналітичного забезпечення діяльнісно-орієнтованого управління суб'єктами господарювання в різних типах суспільно-економічного розвитку

Джерело: розроблено автором

Оснoву методoлoгії бoухгaлтерськoгo aнaлізу гoспoдарськoї дiяльнoсті пiдприємств сформoвaнo з урaхувaнням дeсяти принципiв викoнaння aнaлітичних пpoцeдур: 1) цiльoвoї oрiєнтoвaнoсті нa iнфoрмaцiйнi пoтреби кoристувaчiв; 2) oбeрeжнoсті дo змiсту вхiднoї iнфoрмaцiї; 3) пpoгpaмувaння у нaпpямку iдeнтифiкaцiї лoкaльних цiлей aнaлізу тa oчiкувaних рeзультaтiв; 4) рoзгoртaння «вiд зaгaльнoгo дo чaсткoвoгo»; 5) oцiнки «aнoмaлій» чeрeз iдeнтифiкaцiю тa пoяснeння знaчних вiдхилeнь пoкaзникiв; 6) систeмнoсті iндикaторiв; 7) aдeквaтнoсті aнaлітичнoгo iнструмeнтaрiю; 8) пpийнятнoї тoчнoсті в рoзрaхункax; 9)

акцентованості висновків; 10) критичності до результатів аналітичних процедур як незаперечних аргументів на користь прийняття управлінських рішень.

Для формування наукової основи моделювання аналітичних процедур в контексті оцінки перспектив збереження капіталу суб'єктом господарювання класифіковано сукупність спеціальних способів і прийомів обробки змісту економічної інформації про діяльність підприємства на чотири групи з орієнтацією на психологічні механізми пізнавальної діяльності людини та засвоєння користувачами інформації за такими ознаками: для поняття змін в ресурсах та результатах діяльності підприємства, для осмислення чутливості ключових показників до змін в діяльності підприємства, для розуміння середовища діяльності суб'єкта господарювання, для усвідомлення тенденції безперервності діяльності в осяжному майбутньому.

Для інтерпретації даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності з метою пояснення змін в діяльності підприємства, в умовах інформаційної визначеності стану середовища функціонування запропоновано застосовувати такі способи: порівняння, ряди динаміки, середні величини, групування, візуалізацію. В умовах ризику зміни стану середовища функціонування доведено переваги вимірювання варіації ознак. При інформаційній невизначеності стану середовища функціонування суб'єкту господарювання є підстави скористатись такими способами: деревами рішень, лінійним програмуванням, аналізом чутливості, аналізом сценаріїв, платіжною матрицею. Цими способами підтримки процесу прийняття економічних рішень зарубіжні управлінські аналітики користуються на практиці найчастіше. Для пояснення змін в діяльності підприємства в різних умовах стану середовища функціонування розроблено інформаційні моделі аналітичного процесу.

Для осмислення чутливості ключових показників до причинно-наслідкових змін у ресурсах та результатах діяльності суб'єкта господарювання доведено дієвість способів факторного моделювання. Способи детермінованого факторного аналізу уможливають дедуктивне дослідження процесу кругообороту фінансового капіталу за стадіями розширеного відтворення. Слід зазначити, що на детермінованому мультиплікативному взаємозв'язку окремих фінансових коефіцієнтів, що характеризують фінансовий стан і ефективність поточної діяльності компанії, базуються ідеї американської школи багатофакторного моделювання (*Multivariate Modelers School*) при проведенні аналізу фінансової звітності. Для посилення результатів детермінованого мультиплікативного факторного аналізу показників фінансової звітності запропоновано використання способів стохастичного кореляційного аналізу, доцільність яких доведено представниками американської школи статистичного аналізу фінансової звітності (*Ratio Statisticians School*).

Важливою складовою процесу прийняття економічних рішень стейкхолдерами є розуміння середовища суб'єкта господарювання, що потребує застосування способів експертного оцінювання та матричного моделювання. Експертне оцінювання, як логіко-інтуїтивний аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища організації, базується на знаннях, досвіді та інтуїції експертів у певній сфері. Для формалізації евристичної інформації експертів використано різні шкали

вимірювання інформації: рангову, числову, бальну. До інструментарію бухгалтерського аналізу включено такі способи експертного оцінювання: простого ранжування; вагових коефіцієнтів, бальної оцінки. Стратегічне планування забезпечують способи матричного моделювання, які дають змогу зробити припущення щодо безперервності діяльності в процесі моделювання взаємодії чинників зовнішнього і внутрішнього середовища. До основних аналітичних інструментів стратегічного планування діяльності в рамках бухгалтерського аналізу включено PEST-аналіз, SWOT-аналіз, SPASE-аналіз, PIMS-аналіз, BCG-аналіз, аналіз BSC, GAP-аналіз.

Довгострокове планування діяльності підприємства потребує прогнозування тенденції розвитку. Для реальності сприйняття тенденції безперервності діяльності підприємства в осяжному майбутньому до методології бухгалтерського аналізу включено способи прогнозування: екстраполяцію рядів динаміки та дисконтування. Серед напрямів розвитку чинної парадигми фінансової звітності виокремлено розвиток прогнозової фінансової звітності. При її формуванні насамперед складається прогнозний варіант звіту про фінансові результати, адже в ньому прогнозується чистий прибуток як точка відліку для управління. Початковим етапом складання прогнозного звіту про фінансові результати є прогноз масштабів діяльності у натуральному вимірнику. Змодельована аналітична процедура прогнозування статей фінансової звітності на наступний звітний період базується на методі відсотку від виручки, який передбачає розрахунок ключових коефіцієнтів координації статей фінансової звітності по відношенню до чистого доходу від реалізації.

У розділі 3 «Організація технології аналітичного процесу для забезпечення управління фінансовим станом суб'єкта підприємницької діяльності» розвинуто організаційно-методичні положення експрес-аналізу фінансової звітності для забезпечення миттєвої ідентифікації загроз фінансовій безпеці бізнесу; змодельовано процедури аналізу активів, капіталу, зобов'язань та фінансових ризиків діяльності економічного суб'єкта для формалізації порядку розкриття аналітичної інформації у звіті про управління; розроблено моделі процедур аналізу фінансового стану та оцінки ознак порушення безперервності діяльності для отримання висновку про якість роботи управлінського персоналу.

В Концептуальній основі фінансової звітності акцентовано інтереси користувачів фінансової інформації. Вивчення фінансових пропорцій між окремими позиціями фінансової звітності забезпечує користувачам фінансової інформації оперативність при формуванні судження щодо «нормального» фінансового стану конкретного підприємства. Корисним для управлінського персоналу є «золоте правило» фінансування, оскільки уможливорює прийняття рішень в частині узгодження сум поточних витрат з поточними доходами, обсягів інвестицій з позиковими коштами. Також «золоте правило» балансу корисне для інвесторів, тому що забезпечує моніторинг формування «задовільної» структури балансу, а «золоте правило» ліквідності - для кредиторів, тому що уможливорює формування судження щодо «нормальної» платіжної готовності підприємства.

Процедура експрес-аналізу фінансової звітності захищає користувача фінансової інформації від інформаційного шуму та забезпечує відбір релевантної

інформації через моніторинг дотримання фінансових пропорцій у звітності. Стандартизація процедур експрес-аналізу фінансової звітності суб'єкта господарювання уможливило виявлення всіма зацікавленими сторонами *ідентичних* з точки зору сприйняття інформації ознак добробуту або неплатоспроможності підприємства, ознак дій з приховування банкрутства. Запропоновані стандарти процедур експрес-аналізу фінансової звітності суб'єкта господарювання, що базуються на застосуванні облікового принципу безперервності діяльності суб'єкта господарювання, забезпечуватимуть всі зацікавлені сторони бізнесу підприємства *ідентичною* інформацією щодо підтвердження їх очікувань в частині ефективності функціонування суб'єкта господарювання у майбутньому.

Ст.19 Директиви 2013/34/ЄС Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу актуалізує значення звіту про управління. В ній чітко наголошено на тому, що Звіт про управління має бути збалансованим і комплексним *аналізом* розвитку, діяльності та стану підприємства, а також містити опис основних ризиків і невизначеностей. Оскільки Звіт про управління згідно Директиви ЄС є важливим елементом фінансової звітності, постає потреба у формалізації порядку розкриття аналітичної інформації про *розвиток, діяльність та стан* підприємства, *ризик* діяльності. У цьому сенсі важливе значення має створення уніфікованих інформаційних моделей аналітичних документів, що встановлюють для загального і неодноразового використання правила аналізу діяльності підприємства та спрямовані на досягнення оптимального ступеня впорядкованості при формуванні Звіту про управління. Розроблені моделі аналітичних процедур для експрес-аналізу фінансової звітності суб'єкта господарювання забезпечують єдиний порядок оцінок фінансової інформації на основі обчислення та інтерпретації прогресу змін суттєвих статей основних форм фінансових звітів.

В основу сучасного трактування бізнесу за МСФЗ покладено ресурсну концепцію, відповідно до якої стійкої конкурентної переваги підприємство може досягти лише за умов створення і розвитку унікальних комбінацій активів всередині підприємства. Змодельована процедура поглибленого аналізу активів підприємства забезпечує користувачів релевантною інформацією про комбінації активів та якість структури активу підприємства за ліквідністю, дозволяє оцінити перспективи нарощування економічного потенціалу та масштабів діяльності, виявити тенденції інвестиційної діяльності у частині оновлення основних засобів, інноваційної діяльності у частині оновлення нематеріальних активів; формує судження про наявні порушення термінів інкасації дебіторської заборгованості підприємства, уповільнення оборотності запасів та нагромадження їх на складах.

Оскільки в теорії фірми виокремлюються лише два джерела утворення її власного капіталу - внески акціонерів і результати діяльності підприємства, для потреб поглибленого аналізу власного капіталу поділено його на дві групи: капітал вкладений і капітал накопичений, що уможливило розуміння правових обмежень здатності суб'єкта господарювання розподіляти чи використовувати власний капітал. Змодельована процедура поглибленого аналізу власного капіталу підприємства забезпечує користувачів релевантною інформацією про перспективи збереження фінансового капіталу власників та тенденції накопичення власних фінансових ресурсів підприємства; дозволяє оцінити ефективність управління

власним капіталом, якість структури власного капіталу за розподілом прав власників та управлінського персоналу; зрозуміти суттєвість впливу управлінського персоналу на прийняття рішень про використання власного капіталу.

Для потреб поглибленого аналізу зобов'язань їх поділено на дві групи: позиковий капітал і кредиторська заборгованість, що поглиблює розуміння користувачами фінансової звітності «цінових» обмежень здатності суб'єкта господарювання використовувати заборгований капітал. Змодельована процедура поглибленого аналізу зобов'язань підприємства забезпечує користувачів релевантною інформацією про тенденції формування управлінським персоналом боргового капіталу та дотримання ним фінансової дисципліни за розрахунками з позикодавцями та іншими кредиторами; дозволяє оцінити наявність «безоплатних» джерел фінансування активів та операційної діяльності; з'ясувати якість структури зобов'язань та оцінити ефективність управління зобов'язаннями суб'єкта господарювання.

Розуміння середовища суб'єкта господарювання користувачами інформації фінансової звітності уможливорюється через ідентифікацію ринкового ризику, кредитного ризику та ризику ліквідності, на які суб'єкт господарювання наражається в процесі діяльності. Змодельовані аналітичні процедури ідентифікації ринкового ризику, ризику ліквідності та кредитного ризику суб'єкта господарювання забезпечують інформаційні потреби зовнішніх користувачів фінансової звітності у частині розуміння суттєвості рівнів ризиків діяльності, чутливості операційного прибутку до зміни ринкових цін на продукцію, кредитної політики підприємства стосовно покупців; дозволяють зрозуміти ринкову стратегію підприємства стосовно покупців, виявити тенденцію виникнення нестачі робочого капіталу у майбутньому звітному періоді.

Для забезпечення прийняття рішень зовнішніми користувачами запропоновано у технологію аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання включити такі процедури: коефіцієнтного аналізу фінансового стану по шести групах ключових показників; інтегральної оцінки інвестиційної якості фінансового стану; інтегральної оцінки кредитної якості фінансового стану; однофакторного дискримінантного аналізу фінансового стану; ідентифікації ключових ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування банкрутства, надкритичної неплатоспроможності; бальної оцінки ефективності управління фінансовим станом. Розроблена технологія аналізу фінансового стану підприємства дозволяє виявити симптоми порушення принципу безперервності діяльності суб'єкта господарювання у звітному періоді.

Змодельована процедура інтегральної оцінки інвестиційної якості фінансового стану підприємства із застосуванням прийомів бальної оцінки результатів коефіцієнтного аналізу фінансового стану по шести групах ключових показників уможливорює прийняття оптимальних рішень потенційними інвесторами щодо надання ресурсів підприємству як об'єкту інвестування. Змодельована процедура інтегральної оцінки кредитної якості фінансового стану підприємства із застосуванням моделі множинної кореляції дає змогу приймати обґрунтовані рішення потенційними кредиторами та іншими позикодавцями щодо надання ресурсів підприємству як об'єкту кредитування.

Виявлення порушень принципу безперервності діяльності також необхідно здійснювати через однофакторний дискримінантний аналіз фінансового стану підприємства на основі коефіцієнту Бівера, який характеризується з позиції врахування ознак майбутнього банкрутства. Змодельована аналітична процедура виявлення порушення принципу безперервності діяльності на основі коефіцієнту Бівера забезпечує розуміння ймовірності банкрутства суб'єкта господарювання як інвесторами, так і кредиторами, базується на термінології міжнародних стандартів фінансової звітності. Відповідно, змодельована процедура бальної оцінки ефективності управління фінансовим станом підприємства із обранням критерієм оцінювання значення прогресу зміни певного ключового абсолютного або відносного показника уможливорює отримання висновку про якість роботи та наміри управлінського персоналу щодо збереження фінансового капіталу власників і кредиторів у майбутньому.

У розділі 4 «**Організація технології аналітичного процесу для забезпечення збереження фінансового капіталу суб'єкта підприємницької діяльності**» систематизовано концепції збереження капіталу відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності і на цій основі змодельовано процедури аналізу результатів діяльності суб'єкта господарювання; побудовано моделі процедур аналізу доходів від договорів з клієнтами та аналізу продуктивності витрат суб'єкта господарювання відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності; поглиблено організаційно-методичні засади аналізу динамічного балансу грошових потоків підприємства та оцінки теперішньої вартості бізнесу підприємства, що базуються на інформації фінансової звітності; сформовано модулі аналітичних процедур для оцінок облікової, податкової, соціальної політики та сталого розвитку підприємства з метою виявлення ознак конфлікту інтересів між внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами.

В умовах глобалізації економічних зв'язків та міжнародної стандартизації фінансового звітування, вітчизняні аналітики в процесі виконання аналітичних процедур з інформацією про фінансові результати діяльності підприємства повинні керуватися положеннями Концептуальної основи фінансової звітності, у якій виокремлюються концепції капіталу і збереження капіталу. Зокрема, *концепції капіталу* розкриваються через фінансовий та фізичний капітал, де фінансовий капітал трактується як інвестовані кошти, чисті активи або власний капітал суб'єкта господарювання, а фізичний капітал визначається як виробнича потужність, продуктивність суб'єкта господарювання, заснована на масштабах виробництва продукції. Відповідно, *концепція збереження капіталу* стосується одержаного за результатами діяльності прибутку. Для концепції *збереження фінансового капіталу* характерне вимірювання приросту власного капіталу на кінець звітної періоду за інформацією балансу. Концепція *збереження фізичного капіталу* базується на інформації про наявність чистого прибутку за звітний період у звіті про фінансові результати. У моделюванні процедур аналізу результатів діяльності підприємства виокремлено два концептуальних підходи: 1) для оцінки перспектив збереження фінансового капіталу; 2) для оцінки перспектив збереження фізичного капіталу.

Для розкриття стейкхолдерами перспектив збереження фінансового капіталу суб'єктом господарювання важливе значення має інформація, одержана за

результатами аналізу поточних та стратегічних фінансових результатів діяльності. По суті, ця інформація стосується встановлення “больових” точок процесу створення вартості суб’єктом господарювання. Тому в процесі організації технології аналізу поточних фінансових результатів діяльності підприємства змодельовано процедури: горизонтально-вертикального аналізу облікового прибутку у розрізі видів діяльності; структурного та факторного аналізу операційного прибутку; факторного аналізу валового прибутку загалом по підприємству та за окремими видами продукції; факторного аналізу операційного прибутку від основної діяльності за моделлю CVP; факторного аналізу облікового прибутку; ідентифікації бізнес-ризиків підприємства щодо отримання стабільного обсягу операційного прибутку в осяжному майбутньому.

Відповідно до принципів, визначених Міжнародною комісією із цінних паперів, кожне підприємство, цінні папери якого перебувають у біржовому обігу, має розкривати максимально можливий обсяг аналітичної інформації, корисний для зацікавлених користувачів. Тому в процесі організації технології аналізу стратегічних фінансових результатів діяльності підприємства змодельовано процедури: аналізу зміни чистого прибутку на одну просту акцію при здійсненні операцій з акціями; аналізу зміни «ціни» акціонерного капіталу внаслідок зміни дивідендної політики; аналізу зміни ринкової доданої вартості підприємства через втрату ділової репутації; аналізу зміни рентабельності інвестованого у бізнес капіталу в випадках появи негативної тенденції щодо одержання «чистого» операційного прибутку; аналізу зміни середньозваженої «ціни» фінансових ресурсів для підприємства при зміні частки власного та позикового капіталу у структурі джерел майна; аналізу зміни доданої економічної вартості внаслідок скорочення розриву між «чистим» прибутком від операційної діяльності та витратами на залучення капіталу; аналізу зміни прибутковості діяльності підприємства з урахуванням «негрошової» статті витрат на амортизаційні відрахування; аналізу зміни прибутковості капіталу власників за фактами підвищення ризикованості фінансової діяльності управлінського персоналу, пов’язаної із нарощуванням суми позиченого у кредиторів капіталу.

Для організації технології аналізу операційних доходів та операційних витрат діяльності підприємства важливо гармонізувати змістовне наповнення аналітичних процедур з положеннями міжнародних стандартів фінансової звітності. У цьому ракурсі, при організації технології аналізу операційних доходів діяльності змодельовано процедури: аналізу формування доходів від договорів з клієнтами підприємства, що уможливають накопичення релевантної інформації про формування попиту на продукцію суб’єкта господарювання за останні п’ять років для прогнозування ціни операції; аналізу рентабельності взаємодії з клієнтом, ABC-аналізу клієнтів, багатовимірною порівняння та рейтингового оцінювання клієнтів. При організації технології аналізу операційних витрат діяльності підприємства змодельовано процедури: факторного та динамічного аналізу витратомісткості та продуктивності витрат основної операційної діяльності; аналізу продуктивності витрат підприємства на основний виробничий капітал (амортизаційвіддачі), оборотний виробничий капітал (матеріаловіддачі), персонал (зарплатовіддачі). Комплексне їх застосування дасть змогу отримувати релевантну інформацію про

ефективність трансформації виробничих ресурсів суб'єкта господарювання в продукти діяльності, визнані ринком.

Прибуток та грошові кошти однаково важливі для суб'єкта господарювання. Прибуток є суто бухгалтерським показником, що розрахований через порівняння сум нарахованих доходів і витрат. Наявність грошей є господарським фактом, що дозволяє безперервно здійснювати господарські операції та забезпечує «запас міцності» бізнесу. На підставі критичного огляду фахової літератури виокремлено два принципових підходи до аналізу грошових коштів: як залишку та як руху. Відтак, в процесі організації технології аналізу грошових потоків суб'єкта господарювання змодельовано процедури: структурного аналізу збалансованості надходження та витрачання грошових коштів; коефіцієнтного аналізу грошових потоків; перспективного аналізу залишку грошових коштів на поточному рахунку; аналізу розподілу грошових коштів суб'єкта господарювання на основі інформації про зміни залишків по агрегованих статтях бухгалтерського балансу; аналізу грошового потоку підприємства із застосуванням показника EBITDA, який дозволяє порівнювати результативність діяльності підприємств однієї галузі функціонування не через показник чистого прибутку, а через грошовий потік, із вилученням із розрахунків операційного прибутку такої "негрошової" статті витрат як амортизація.

Аналітичну процедуру оцінки теперішньої вартості бізнесу підприємства змодельовано на базі концепції вартісно-орієнтованого управління. Очікувані у майбутньому грошові потоки підприємства визнано ключовим джерелом створення цінності у довгостроковій перспективі. До інформаційної бази оцінки теперішньої вартості бізнесу та ділової репутації (гудвілу) підприємства включено інтегрований звіт, який у зарубіжній практиці складається за відповідним стандартом для пояснення постачальникам фінансового капіталу бізнес-моделі та стратегії створення вартості підприємством протягом довгого періоду часу. Розроблена модель процедури оцінки теперішньої вартості бізнесу підприємства дає змогу оперативно визначитись із «інвестиційною» ціною можливого придбання підприємства. Вона базується на розрахунку вільних грошових потоків, спрогнозованих на підставі даних фінансової звітності, з урахуванням середньорічного темпу приросту масштабів діяльності, та продискованих за середньозваженою ціною капіталу для підприємства.

На значення фінансових коефіцієнтів через механізм облікової політики може суттєво впливати управлінський персонал підприємства. До елементів облікової політики, що найбільше впливають на фінансові коефіцієнти, віднесено: підходи до переоцінки основних засобів (дооцінка або уцінка); методи оцінки вибуття запасів (за ідентифікованою собівартістю, за середньозваженою собівартістю, за методом ФІФО); методи нарахування амортизації основних засобів (прямолінійний, прискорений та кумулятивний). Відтак, облікова політика є інструментом маніпулювання такими ключовими коефіцієнтами, що формують судження про «нормальний» фінансовий стан суб'єкта господарювання: автономії, фінансової стійкості, фінансування активів, прибутковості власного капіталу, прибутковості активів, поточної ліквідності, чистої рентабельності продажу, фондівіддачі, капіталовіддачі, ресурсівіддачі, оборотності виробничих запасів.

Переважну більшість постачальників фінансового капіталу цікавить питання, за

якою реальною ставкою був сплачений податок на прибуток підприємства за звітний період. Ця інформація корисна для порівняння із середньогалузовими значеннями та розуміння податкової ефективності суб'єкта господарювання. Ключове завдання податкового аналізу зводиться до обґрунтування економічних рішень, спрямованих на оптимізацію податкових витрат з прибутку підприємства та управління ефективною ставкою податку на прибуток. Тому змодельовано процедуру аналізу податкової ефективності суб'єкта господарювання. Встановлено, що на ефективну ставку податку на прибуток впливає сума відстроченого податку, як перевищення суми відстрочених податкових зобов'язань над сумою відстрочених податкових активів у звітному періоді. Інформація про відстрочений податок свідчить про наявність своєрідного додаткового безплатного джерела фінансування діяльності підприємства, що важливо для постачальників фінансового капіталу.

До ключових засобів реалізації соціальної політики підприємства віднесено соціальні програми та компенсації працівникам. Серед проблем соціального захисту на підприємствах виокремлюється пенсійне забезпечення працівників з недержавних фондів. З огляду на це, змодельовано процедуру аналізу операцій з довгостроковими виплатами працівникам по закінченню трудової діяльності за пенсійними програмами з визначеною виплатою. За його результатами формується корисна інформація про дефіцит/профіцит недержавного пенсійного плану підприємства та ефективність соціальної політики. Оскільки надання опціонів на акції є засобом мотивації управлінського персоналу до максимізації доходів акціонерів, змодельовано процедуру аналізу операцій з виплатами працівникам, платіж за якими здійснюється інструментами власного капіталу за опціонними програмами преміювання працівників, що уможливлює оцінку перспектив збереження фінансового капіталу через реалізацію опціонної програми, яка передбачає збільшення балансової вартості власного капіталу підприємства в осяжному майбутньому.

Для забезпечення соціальної відповідальності суб'єкта господарювання перед суспільством, оцінки безпеки його діяльності для навколишнього середовища, розкриття бізнес-моделі задоволення потреб нинішнього покоління без негативних наслідків для майбутнього, поглибленого розуміння з позиції суспільства позитивних зрушень у діяльності підприємства, змодельовано процедуру аналізу сталого розвитку суб'єкта господарювання, що забезпечує безперервність «вимірювання» досягнень підприємства в економічному, екологічному та соціальному аспектах діяльності. У процедурі аналізу використано стандарти GRI і розрахунки показників динамічних рядів з горизонтом спостереження за п'ять минулих років, що забезпечує оцінку перспектив збереження фінансового капіталу та екстраполяцію показників збереження створеної цінності для стейкхолдерів на осяжне майбутнє.

У розділі 5 «Організація технології аналітичного процесу для забезпечення збереження фізичного капіталу суб'єкта підприємницької діяльності» розвинуто організаційні положення аналізу господарських операцій підприємства з фізичним капіталом на базі стандартів формування інформації у бухгалтерському обліку про основні засоби, нематеріальні активи, запаси; змодельовано процедури аналізу виробничої потужності та оборотності складових фізичного капіталу суб'єкта

господарювання для локалізації джерел дестабілізації ділової активності; розроблено моделі процедур аналізу раціональності бізнес-моделі та ресурсного потенціалу для оцінки збалансованості вимог різних груп стейкхолдерів в процесі створення цінності бізнесу, орієнтованої на консенсус їх інтересів.

Для створення доданої вартості бізнесу та цінності для стейкхолдерів потрібно з'єднати капітал з працею, щоби забезпечити їх трансформацію у продукти та результати. З огляду на це, до основних операцій з фізичним капіталом, що впливають на результати діяльності суб'єкта господарювання, віднесено операції з надходження та вибуття постійного капіталу (засобів виробництва) та використання праці персоналу (змінного капіталу). Відтак, в процесі організації технології аналізу операцій з фізичним капіталом суб'єкта господарювання змодельовано процедури: структурного аналізу основних засобів; факторного аналізу продуктивного використання машин і обладнання; аналізу операцій з придбання та вибуття виробничих запасів, планування запасів незавершеного виробництва, формування та вибуття запасів готової продукції; структурно-динамічного аналізу облікового складу кваліфікованого персоналу; діагностичного аналізу витрачання робочого часу персоналом; факторного аналізу продуктивного використання праці персоналу.

До трактування поняття виробничої потужності застосовуються два підходи: технічний та економічний. У вітчизняній практиці виробнича потужність, переважно, розглядається як технічна категорія та трактується через наявність основних засобів виробничого призначення. В основі підходу європейських та американських практиків - категорія «економічна виробнича потужність», що характеризується як обсяг виробництва, який відповідає максимуму прибутковості підприємства. За національними стандартами бухгалтерського обліку нормальна виробнича потужність підприємства також характеризується очікуваним середнім обсягом діяльності. Тому в модель процедури аналізу виробничої потужності підприємства включено такі аналітичні операції: оцінка рівня використання виробничої потужності для оцінки попиту на продукцію, виявлення «вузького» місця використання виробничої потужності за рівнем попиту, визначення резерву масштабів діяльності за попитом, розрахунок відсотку надмірних виробничих потужностей.

Прибуток утворюється внаслідок обороту капіталу. Для якісного управління підприємством необхідно здійснювати пошук шляхів прискорення обороту капіталу інвесторів та кредиторів, оскільки це призводить до збільшення маси прибутку суб'єкта господарювання. При моделюванні процедур аналізу оборотності фізичного капіталу використано окремі положення бухгалтерського обліку. Показник інтенсивності обороту основного капіталу запропоновано визначати через показник середнього строку корисної експлуатації машин та обладнання, базуючись на логіці розрахунку річної суми амортизаційних відрахувань прямолінійним методом за умови припущення, що ліквідаційна вартість обладнання дорівнює нулю. Інтенсивність обороту різних складових оборотного капіталу, розміщеного в запасах, запропоновано визначати через співвідношення обсягів середніх залишків на рахунках бухгалтерського обліку запасів до річного кредитового обороту відповідного активного рахунку запасів. Інтенсивність обороту змінного капіталу, втіленого у персоналі, визначено через показник середнього віку трудової

активності персоналу підприємства за інформацією кадрового обліку.

Для оцінки розбалансованості господарських оборотів фізичного капіталу в запасах за стадіями бізнес-процесів операційної діяльності змодельовано процедуру факторного аналізу для встановлення впливу змін масштабів діяльності та інтенсивності вибуття запасів на продуктивність суб'єкта господарювання. Розроблена модель процедури динамічного аналізу обороту фізичного капіталу, розміщеного в запасах за стадіями бізнес-процесів операційної діяльності, уможлиблює отримання висновку про припущення безперервності діяльності підприємства в осяжному майбутньому через співвідношення темпів вибуття виробничих запасів, темпів вибуття запасів незавершеного виробництва та темпів вибуття запасів готової продукції.

Базуючись на міжнародній практиці розрахунку фінансового результату за методом «витрати-випуск», можливо сформулювати припущення про збереження фізичного капіталу та зробити висновок про спроможність заробляти операційний прибуток в осяжному майбутньому. Для цього змодельовано процедуру експрес-аналізу перспектив збереження фізичного капіталу суб'єкта господарювання, в яку включено операцію порівняння чистого доходу від реалізації готової продукції з витратами, що формуються на стадіях постачання, виробництва і збуту готової продукції та втілюються у показниках собівартості реалізованої продукції, адміністративних витрат та витрат на збут з коригуванням отриманої різниці на суму зміни залишків виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції та незавершених капітальних інвестицій.

Економічний розвиток підприємства може визначатися екстенсивним та інтенсивним характером використання фізичного капіталу. Екстенсивний шлях розвитку передбачає збільшення виробництва за рахунок кількісного використання ресурсів; інтенсивний шлях розвитку характеризується зростанням виробництва за рахунок якісного використання ресурсів. В основу ділової активності та збереження фізичного капіталу суб'єкта господарювання покладається інтенсифікація використання ресурсів. Змодельована процедура оцінки інтенсифікації використання фізичного капіталу суб'єкта господарювання уможлиблює розпізнавання проблем в системі управління діловою активністю, осмислення характеру (екстенсивний чи інтенсивний) розвитку підприємства через показники продуктивності праці виробничого персоналу, фондівіддачі основних виробничих засобів, оборотності виробничих запасів.

На сучасному етапі розвитку економіки замість конкуренції товарів на перші ролі виходить конкуренція бізнес-моделей підприємств. Більшість дослідників сходяться на тому, що бізнес-модель є схемою ділових бізнес-процесів, пов'язаних з реалізацією стратегічних цілей бізнесу у взаємодії з бізнес-партнерами. Така схема характеризує логіку формування та розподілу доданої вартості, відображає консенсус інтересів ключових стейкхолдерів бізнесу та є фактором створення цінності бізнесу у довгостроковій перспективі. В рамках аналітичного забезпечення діяльнісно-орієнтованого управління суб'єктом господарювання для оцінки збалансованості вимог різних груп стейкхолдерів (інвесторів, держави та суспільства, управлінського персоналу, кредиторів) в процесі створення цінності бізнесу змодельовано процедуру аналізу раціональності бізнес-моделі суб'єкта

господарювання, яка базується на розрахунках співвідношень темпів зростання окремих стратегічних показників фінансових результатів та темпів зростання відповідних показників фінансового стану, розрахованих за інформацією фінансової звітності.

Про індикатори створення цінності для стейкхолдерів суб'єктом господарювання йдеться у стандарті GRI 201 «Economic Performance». Змодельована процедура динамічного аналізу створення та збереження цінності для стейкхолдерів управлінським персоналом підприємства (табл.1) враховує положення цього стандарту та забезпечує розкриття інформації для усвідомлення тенденції розвитку процесу створення цінності суб'єктом господарювання у довгостроковій перспективі.

Таблиця 1

Модель процедури аналізу створення та збереження цінності для стейкхолдерів суб'єктом господарювання протягом останніх п'яти років

Модуль показників	Модуль аналітичних операцій:					2. Визначення середнього щорічного прогресу розвитку в рядах динаміки, $T_x = \sqrt[4]{x_4 / x_0}$
	1. Побудова рядів динаміки ключових показників створення вартості					
	Звіт. період	Попер. період	2 роки назад	3 роки назад	4 роки назад	
x_i	4	3	2	1	0	
1. Створена цінність, у т.ч.:	285098	234018	236350	296458	490024	$\overline{T_x} = \sqrt[4]{285098 / 490024} = \sqrt[4]{0,5818} = 0,8734$ або 87,34% $\overline{T_x} < 100\%$, немає прогресу розвитку у створенні цінності
- чистий дохід від реалізації	259205	232312	250516	294354	494762	
- доходи від фінансових інвестицій	10008	0	2000	0	0	
- доходи від реалізації основних засобів та нематеріальних активів	15885	1706	(16166)	2104	(4738)	
2. Розподілена цінність, у т.ч.:	247390	227657	252992	276893	424843	$\overline{T_x} = \sqrt[4]{247390 / 424843} = \sqrt[4]{0,5823} = 0,8735$ або 87,32% $\overline{T_x} < 100\%$, є прогрес розвитку у розподіленні цінності
- матеріальні затрати	83316	92858	108047	105179	247589	
- виплати працівникам	152820	128348	142047	170912	177254	
- виплати власникам дивідендів	0	0	0	0	0	
- виплати кредиторам відсотків	0	0	0	0	0	
- виплати державі податків	1128	962	1917	802	0	
- інвестиції в місцеву громаду та інфраструктуру	10126	5489	981	0	0	
3 Збережена цінність (п.1 - п.2)	37708	6361	(16642)	19565	65181	$\overline{T_x} = \sqrt[4]{37708 / 65181} = \sqrt[4]{0,5785} = 0,8721$ або 87,21% $\overline{T_x} < 100\%$, немає прогресу розвитку у збереженні цінності
Модуль аналітичного висновку: підприємство немає щорічного прогресу розвитку у створенні вартості бізнесу та збереженні капіталу						

Джерело: змодельовано та розраховано автором на підставі фінансової звітності базового підприємства

Також наведена у табл.1 модель аналітичної процедури ілюструє узагальнену форму аналітичних таблиць, використаних для організації технології аналітичного процесу з метою розкриття його змісту через модулі аналітичних показників, аналітичних інструментів та аналітичних операцій для різних управлінських ситуацій. Змодельована процедура експрес-аналізу ресурсного потенціалу підприємства з використанням семантичної шкали (високий, середній, низький) забезпечує швидке осмислення здатності створювати вартість у осяжному майбутньому через співвідношення коефіцієнтів оновлення основних засобів та їх вибуття, індексів зростання цін придбання виробничих запасів та цін реалізації готової продукції,

коефіцієнтів обороту з прийому персоналу та його обороту з вибуття.

Управлінська праця належить до найскладніших видів людської діяльності. На важливості оцінки якості системи управління підприємством наголошують багато дослідників. Разом з тим, якість системи управління підприємством трактується двояко: як «управлінська ефективність», що характеризується якістю організаційної структури та якістю бізнес-моделі; та як «управління ефективністю», що визначається діловими якостями управлінського персоналу, а також раціональним використанням його потенціалу. Організаційний аналіз «управлінської ефективності» передуює аналітичному забезпеченню «управління ефективністю» діяльності підприємства. В контексті міжнародної стандартизації фінансової звітності процедури організаційного аналізу не потребують моделювання з огляду на суб'єктивну достовірність нефінансових даних. Втім, результати організаційного аналізу визнано базою, «фундаментом» для осмислення суттєвості управлінського впливу на формування показників фінансового стану та результатів діяльності суб'єкта господарювання, а відтак й на створення цінності для стейкхолдерів і суспільства.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладної проблеми, що полягає в поглибленні теоретико-методологічних і розробленні організаційно-методичних положень аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності з дотриманням міжнародних стандартів фінансової звітності.

За результатами дослідження сформульовано такі висновки.

1. Складність управління суб'єктом підприємницької діяльності полягає у його діалектичній двоїтій характеристиці як системи. З одного боку, це система, сформована на основі структуризації організаційних зв'язків для досягнення відповідних цілей управління; з іншого - це система, в якій приймаються рішення на основі інформаційного обміну. Зв'язки елементів системи управління суб'єктами підприємницької діяльності, що базуються на інформаційному обміні, складають основу управління як технологічного процесу, що супроводжується послідовною зміною станів системи у часі. На сучасне управління суб'єктами підприємницької діяльності значно впливає неоінституціональна економічна теорія, яка встановлює рамкові обмеження реалізації економічної поведінки суб'єктів господарювання при прийнятті рішень через певні правила і санкції, що скорочують негативні наслідки обмеженої раціональності та опортуністичної поведінки економічних агентів.

2. З метою своєчасного та ефективного аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності важливо ідентифікувати систему управління досліджуваного підприємства, оскільки тип системи управління підприємством впливає на вибір критеріїв оцінювання його ефективності діяльності. Діяльнісно-орієнтоване управління налаштоване на максимальне використання в процесі управління інформації про витрати та результати діяльності. Вітчизняні системи управління підприємствами в основному «діяльнісно-орієнтовані» та базуються на інформації про витрати та результати діяльності, що генерується системою бухгалтерського обліку, а тому предметом аналітичного забезпечення сучасного управління вітчизняним суб'єктом підприємницької діяльності визнається інформаційна модель економічної системи, яка описується фінансовою та

нефінансовою інформацією про його діяльність та результати.

3. Дослідження в історичному ракурсі результатів розробок представників різних облікових шкіл в частині аналізу фінансової інформації засвідчило про різні аспекти розвитку цієї проблематики: аналіз оборотності ресурсів через залишки та обороти за бухгалтерськими рахунками; проведення безтекстового, табличного аналізу діяльності; застосування герменевтичного підходу до інтерпретації текстів бухгалтерських документів; побудова динамічних рядів статей фінансових звітів з метою аналізу; проведення комбінаторного аналізу та дослідження комбінаторних конфігурацій балансу; розкриття аспектів фінансової моделі фірми через аналіз балансу; застосування методів дедукції та порівняння в аналітичній роботі; обмеження аналізу інформації бухгалтерського обліку спеціальними звітними таблицями; базування аналізу господарської діяльності на принципах міжнародних стандартів бухгалтерського обліку; проведення аналізу оборотів за рахунками, що віддзеркалюють безперервний рух інвестованих в організацію коштів; аналіз фактів господарського життя через пояснення їх договірної природи, що впливає з обміну цінностями.

4. Засвоєння інформації є основним способом людського пізнання дійсності та набуття індивідом суспільно-історичного досвіду. Психологічний процес засвоєння обліково-аналітичної інформації користувачами включає низку етапів: сприймання, осмислення, розуміння, узагальнення, закріплення, застосування. Головне завдання аналізу інформації в процесі пізнання полягає у її стисненні в релевантну інформацію для отримання розуміння перспектив розвитку об'єкта спостереження. В теорії системного аналізу уявлення про систему формується через інформацію, що описує різні властивості системи. Для характеристики складних систем в системному аналізі застосовують чотири види описів: функціональний, морфологічний, інформаційний і генетико-прогностичний. Для морфологічного опису системи управління підприємством запропоновано проводити організаційний аналіз, функціонального - маркетинговий аналіз, інформаційного - виробничий аналіз, генетико-прогностичного - бухгалтерський аналіз.

5. Бухгалтерський аналіз визначено складовою частиною аналітичного забезпечення управління суб'єктом підприємницької діяльності, що уможливорює осмислення причинно-наслідкових змін в процесі еволюції створення доданої вартості та оцінку перспектив збереження капіталу на базі грошового вимірника господарських фактів. Об'єктом бухгалтерського аналізу визнано процес трансформації ресурсів в продукти і результати, спрямований на досягнення цілей управління і створення доданої вартості. Предметом бухгалтерського аналізу визначено інформацію про фінансовий стан та результати діяльності, їх причинно-наслідкові взаємозв'язки між собою, та нефінансову інформацію про економічну поведінку суб'єкта господарювання в середовищі функціонування. Ключове завдання бухгалтерського аналізу сформульовано в ракурсі трансформації та ущільнення фінансової та нефінансової інформації про діяльність підприємства.

6. Організація процесу бухгалтерського аналізу господарської діяльності підприємств реалізується через аналітичні процедури. Однозначність повторюваного виконання аналітичних операцій є неодмінною і вирішальною умовою технології аналітичного процесу як сукупності аналітичних процедур. Дослідження за

допомогою моделей є єдино можливим науковим способом експериментального вивчення технологічних процесів. Моделювання аналітичних процедур у формі аналітичних таблиць розкриває зміст аналітичного процесу пізнання управлінських проблем суб'єкта господарювання та є важливим етапом в організації аналітичного забезпечення процесу управління суб'єктами підприємницької діяльності. Аналітична таблиця в даному дослідженні розуміється як форма моделі наукового пізнання управлінських проблем суб'єктів підприємницької діяльності та як спосіб уніфікації тексту аналітичного документу, коли постійна інформація подається у вигляді загальних назв показників, інструментів аналізу, аналітичних операцій, внесених у відповідні графи, а змінна інформація – конкретні дані та висновки – будуть вноситися до граф відповідно до конкретної управлінської ситуації.

7. Основна ідея трансформації методології вітчизняного аналітичного забезпечення діяльнісно-орієнтованого управління суб'єктами господарювання в постіндустріальному суспільстві полягає в тому, що шлях пізнання управлінських проблем суб'єкта господарювання базується на неоінституційній економічній теорії, яка розглядає відносини суб'єктів господарювання під впливом соціально-психологічних факторів та проблем асиметрії інформації, що зумовлює необхідність врахування психологічних механізмів засвоєння інформації користувачами. Також трансформація методології обумовлена тим, що предметом бухгалтерського аналізу діяльності в постіндустріальному суспільстві визнано інформаційні потоки, що циркулюють в процесі діяльнісно-орієнтованого управління суб'єктом господарювання.

8. До елементів методу бухгалтерського аналізу як способу проникнення в зміст предмету включено: верифікацію, формалізацію, порівняння, моделювання, параметризацію, елімінування, візуалізацію, екстраполяцію. Для конкретизації елементів методу бухгалтерського аналізу на практиці класифіковано сукупність спеціальних способів і прийомів обробки змісту економічної інформації на чотири групи з орієнтацією на психологічні механізми засвоєння інформації користувачами за такими ознаками: для поняття змін в ресурсах та результатах діяльності підприємства, для осмислення чутливості ключових показників до змін в діяльності підприємства, для розуміння середовища діяльності суб'єкта господарювання, для усвідомлення тенденції безперервності діяльності в осяжному майбутньому.

9. Інтереси користувачів фінансової інформації визначено як пріоритетні у Концептуальній основі фінансової звітності. Процедура експрес-аналізу фінансової звітності захищає користувача фінансової інформації від інформаційного шуму та забезпечує відбір релевантної інформації через моніторинг дотримання фінансових пропорцій у звітності. Стандартизація процедур експрес-аналізу фінансової звітності суб'єкта господарювання уможливорює виявлення всіма зацікавленими сторонами ідентичних з точки зору сприйняття інформації ознак добробуту або неплатоспроможності підприємства, ознак дій з приховування банкрутства. У Директиві 2013/34/ЄС наголошено на тому, що Звіт про управління має бути збалансованим і комплексним *аналізом* розвитку, діяльності та стану підприємства, а також містити опис основних ризиків і невизначеностей. У цьому сенсі важливе значення має створення уніфікованих моделей аналітичних документів, що встановлюють для загального і неодноразового використання правила аналізу

діяльності підприємства та спрямовані на досягнення оптимального ступеня впорядкованості при формуванні Звіту про управління.

10. В умовах глобалізації економічних зв'язків та міжнародної стандартизації фінансового звітування, вітчизняні аналітики в процесі виконання аналітичних процедур з інформацією про фінансові результати діяльності підприємства повинні керуватися положеннями Концептуальної основи фінансової звітності, у якій виокремлюються концепції капіталу і збереження капіталу. Концепція збереження капіталу стосується одержаного за результатами діяльності прибутку. У моделюванні процедур аналізу результатів діяльності підприємства виокремлено два концептуальних підходи: 1) для оцінки перспектив збереження фінансового капіталу; 2) для оцінки перспектив збереження фізичного капіталу. Для розкриття стейкхолдерами перспектив збереження фінансового капіталу суб'єктом господарювання важливе значення має інформація, одержана за результатами аналізу поточних та стратегічних фінансових результатів діяльності. По суті, ця інформація стосується встановлення "больових" точок процесу створення вартості суб'єктом господарювання.

11. Прибуток та грошові кошти однаково важливі для суб'єкта господарювання. Прибуток є суто бухгалтерським показником, що розрахований через порівняння сум нарахованих доходів і витрат. Наявність грошей є господарським фактом, що дозволяє безперервно здійснювати господарські операції та забезпечує «запас міцності» бізнесу. На підставі критичного огляду фахової літератури виокремлено два принципових підходи до аналізу грошових коштів: як залишку та як руху. Аналітичну процедуру оцінки теперішньої вартості бізнесу підприємства змодельовано на базі концепції вартісно-орієнтованого управління. Очікувані у майбутньому грошові потоки підприємства визнано ключовим джерелом створення цінності у довгостроковій перспективі. Модель процедури оцінки теперішньої вартості бізнесу підприємства дає змогу оперативно визначитись із «інвестиційною» ціною можливого придбання підприємства. Вона базується на розрахунку вільних грошових потоків, спрогнозованих на підставі даних фінансової звітності, з урахуванням середньорічного темпу приросту масштабів діяльності, та продисконтованих за середньозваженою ціною капіталу для підприємства.

12. На значення фінансових коефіцієнтів через механізм облікової політики може суттєво впливати управлінський персонал підприємства. До елементів облікової політики, що найбільше впливають на фінансові коефіцієнти, віднесено: підходи до переоцінки основних засобів (дооцінка або уцінка); методи оцінки вибуття запасів (за собівартістю або за методом ФІФО); методи нарахування амортизації основних засобів (прямолінійний або прискорений). Відтак, облікова політика є інструментом маніпулювання такими ключовими коефіцієнтами, що формують судження про «нормальний» фінансовий стан суб'єкта господарювання: автономії, фінансової стійкості, фінансування активів, прибутковості власного капіталу, прибутковості активів, поточної ліквідності, чистої рентабельності продажу, фондівіддачі, капіталовіддачі, ресурсовіддачі, оборотності виробничих запасів.

13. Переважну більшість постачальників фінансового капіталу цікавить питання, за якою реальною ставкою був сплачений податок на прибуток

підприємства за звітний період. Ця інформація корисна для порівняння із середньогалузевими значеннями та розуміння податкової ефективності суб'єкта господарювання. Ключове завдання податкового аналізу зводиться до обґрунтування економічних рішень, спрямованих на оптимізацію податкових витрат з прибутку підприємства та управління ефективною ставкою податку на прибуток. До ключових засобів реалізації соціальної політики підприємства віднесено соціальні програми та компенсації працівникам. За результатами аналізу операцій з довгостроковими виплатами працівникам по закінченню трудової діяльності за пенсійними програмами з визначеною виплатою формується корисна інформація про дефіцит/профіцит недержавного пенсійного плану підприємства та ефективність соціальної політики. Аналіз операцій з виплатами працівникам, платіж за якими здійснюється інструментами власного капіталу за опціонними програмами преміювання працівників забезпечує корисною інформацією про перспективи збільшення балансової вартості власного капіталу підприємства в осяжному майбутньому.

14. Для забезпечення соціальної відповідальності суб'єкта господарювання перед суспільством, оцінки безпеки його діяльності для навколишнього середовища, розкриття бізнес-моделі задоволення потреб нинішнього покоління без негативних наслідків для майбутнього, поглибленого розуміння з позиції суспільства позитивних зрушень у діяльності підприємства важливо проводити аналіз сталого розвитку суб'єкта господарювання, що забезпечує безперервність «вимірювання» досягнень підприємства в економічному, екологічному та соціальному аспектах діяльності. У процедурі аналізу використано стандарти GRI і розрахунки показників динамічних рядів з горизонтом спостереження за п'ять минулих років, що забезпечує оцінку перспектив збереження фінансового капіталу та екстраполяцію показників збереження створеної цінності для стейкхолдерів на осяжне майбутнє.

15. Для створення доданої вартості бізнесу та цінності для стейкхолдерів потрібно з'єднати капітал з працею, щоби забезпечити їх трансформацію у продукти та результати. З огляду на це, до основних операцій з фізичним капіталом, що впливають на результати діяльності суб'єкта господарювання, віднесено операції з надходження та вибуття постійного капіталу (засобів виробництва) та використання праці персоналу (змінного капіталу). Акцентовано, що прибуток утворюється внаслідок обороту капіталу. Для якісного управління підприємством необхідно здійснювати аналіз оборотності капіталу інвесторів та кредиторів, оскільки це призводить до збільшення маси прибутку суб'єкта господарювання.

16. На сучасному етапі розвитку економіки замість конкуренції товарів на перші ролі виходить конкуренція бізнес-моделей підприємств. Більшість дослідників сходяться на тому, що бізнес-модель є схемою ділових бізнес-процесів, пов'язаних з реалізацією стратегічних цілей бізнесу у взаємодії з бізнес-партнерами. Така схема характеризує логіку формування та розподілу доданої вартості, відображає консенсус інтересів ключових стейкхолдерів бізнесу та є фактором створення цінності бізнесу у довгостроковій перспективі. Аналіз раціональності бізнес-моделі суб'єкта господарювання забезпечує інформацією про збалансованість вимог різних груп стейкхолдерів (інвесторів, держави та суспільства, управлінського персоналу, кредиторів) в процесі створення цінності бізнесу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, навчальні посібники:

1. Калабухова С.В. Уніфікація аналітичних процедур в умовах стандартизації бухгалтерського обліку та аудиту: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 431 с. (22,6 д.а).
2. Калабухова С.В., Ямборко Г.А., Кузьмінська О.Е. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2019. 240 с. (15 д.а., особисто автора 5 д.а.: теми 6, 7 розділу 2 «Аналіз фінансової та інтегрованої звітності суб'єкта господарювання». С.128-145; теми 9, 10 розділу 3 «Аналіз бізнес-середовища суб'єкта господарювання». С.163-200).
3. Калабухова С.В., Кузьмінська О.Е. Аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2019. 136 с. (8 д.а., особисто автора 4 д.а.: теми 3-6 змістового модуля 2 «Аналітичне забезпечення прийняття рішень в операційній діяльності підприємства». С.45-83; теми 8, 9 змістового модуля 3 «Аналітичне забезпечення прийняття рішень в інвестиційній та фінансовій діяльності підприємства». С.93-117).
4. Модернізація аналізу фінансової звітності суб'єктів господарювання в умовах інноваційного розвитку економіки України: монографія / за заг. ред. Л.М. Кіндрацької. Київ: КНЕУ, 2017. 481 с. (20 д.а., особисто автору - 3 д.а.: розроблено проекти стандартів аналізу фінансової звітності щодо аналізу грошових потоків та власного капіталу суб'єктів підприємницької діяльності).
5. Калабухова С.В. Класифікація потоків облікової інформації та вибір аналітичних номенклатур при підготовці управлінських рішень на промислових підприємствах. *Сучасний бухгалтерський облік, аналіз і аудит: галузевий аспект*: колективна монографія у 2 т. / за ред.П.Й. Атамаса. Дніпропетровськ: «Герда», 2013. Т. 2. С.129-136. (25,9 д.а., особисто автору - 0,5 д.а.: запропоновано модель формування аналітичної інформації для підготовки управлінських рішень в сучасній обліковій системі підприємства).
6. Економічний аналіз у схемах і таблицях: навч. посіб. / І.М. Парасій-Вергуненко, С.В. Калабухова, Г.А. Ямборко та ін.; за заг. ред. Л. М. Кіндрацької. Київ: КНЕУ, 2012. 323 с. (19,06 д.а., особисто автору - 5,9 д.а.: тема 8 «Аналіз ресурсозабезпечення та ресурсовикористання в операційній діяльності підприємства». С.193-263; тема 9 «Аналіз витрат підприємства та собівартості продукції (товарів, робіт, послуг)». С.264-293).
7. Економічний аналіз: навч. посіб. / за ред. М.Г. Чумаченка. 3-тє вид. Київ: КНЕУ, 2007. 560 с. (31,6 д.а., особисто автору - 1,4 д.а.: параграф 13.2 «Аналіз матеріальних ресурсів». С.404-427).

У наукових фахових виданнях України:

8. Калабухова С.В. Аналітичне забезпечення управління виробничими запасами суб'єктів господарювання. *Економіка та підприємництво*. 2009. Вип.23. С.301-310. (0,52 д.а).
9. Калабухова С.В. Концепція економічної доданої вартості в аналітичній оцінці акціонерного капіталу. *Вісник Хмельницького національного університету. Сер. Економічні науки*. 2009. Вип.6. Том 2. С.208 – 211. (0,39 д.а).

10. Калабухова С.В. Модернізація аналізу компонентів управління підприємницькою діяльністю. *Фінанси, облік і аудит*. 2010. Вип.15. С.251 – 257. (0,62 д.а).
11. Калабухова С.В. Концепція аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю. *Економіка та підприємництво*. 2010. Вип.24. С.282-290. (0,52 д.а).
12. Калабухова С.В. Принципи аналітичного забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності в сучасних концепціях управління. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. Економічні науки*. 2010. № 3 (53). Ч. 2. С.103-107. (0,85 д.а).
13. Калабухова С.В. Визначення соціально-економічної сутності підприємницької діяльності як об'єкта аналітичного забезпечення. *Економічні науки. Сер. Облік і фінанси*. 2011. Вип. 8 (29). С.210-225. (1,05 д.а).
14. Калабухова С.В., Чалюк Л.В. Аналіз руху грошових коштів на підприємстві. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. Вип.18. С.291-297. (0,3 д.а., особисто автора 0,2 д.а., запропоновано підхід до уніфікації процедури аналізу руху грошових коштів).
15. Калабухова С.В. Аналіз організаційної структури управління суб'єктами підприємницької діяльності. *Економічний аналіз*. 2011. Вип.9. Ч. 1. С.138-141. (0,42 д.а).
16. Калабухова С.В. Завдання та методичні прийоми організаційного аналізу суб'єктів підприємницької діяльності. *Економіка і регіон*. 2011. №4 (31). С.208-212. (0,44 д.а).
17. Калабухова С.В. Гносеологічні основи аналітичної діяльності суб'єктів господарювання. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Сер. Економічні науки*. 2011. Вип. 2(54). С.101-108. (0,5 д.а).
18. Калабухова С.В. Об'єкти аналітичного забезпечення управління підприємством. *Фінанси, облік і аудит*. 2012. Вип.19. С.285-294. (0, 42 д.а).
19. Калабухова С.В. Систематизація видів аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності. *Вчені записки*. 2012. №14. Ч.1. С.146-152. (0,46 д.а).
20. Калабухова С.В. Концептуальні підходи до організації аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. Економічні науки*. 2012. №1 (59). Ч.2. С.116-119. (0,72 д.а).
21. Калабухова С.В. Форми аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень в підприємницькій діяльності. *Формування ринкової економіки*. 2012. Вип.28. Ч.1. С.452-461. (0,5 д.а).
22. Калабухова С.В. Класифікація аналітичних способів і прийомів дослідження економічної системи підприємства. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. Економічні науки*. 2012. Вип.30. Ч. II. С.154-158. (0,38 д.а).
23. Калабухова С.В. Функції аналітичного забезпечення управління економічною системою підприємства *Економічний аналіз*. 2012. Вип.10. Ч.1. С.31-35. (0,48 д.а).
24. Калабухова С.В. Психологічні аспекти аналітичної діяльності управлінських

структур підприємства. *Економіка та підприємництво*. 2012. Вип.28. С.418-426. (0,43 д.а).

25. Калабухова С.В. Об'єкти організації аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання. *Економічні науки. Сер. Облік і фінанси*. 2012. Вип. 9 (33). Ч.2. С.13-20. (0,4 д.а).

26. Калабухова С.В. Реінжиніринг системи аналітичного забезпечення управління підприємством. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. Економічні науки*. 2012. Вип.3 (61). С.243-246. (0,42 д.а).

27. Калабухова С.В. Конструкція аналітичного процесу для комплексного пошуку резервів розвитку суб'єкта господарювання. *Економічний аналіз*. 2013. Том 13. С.22-28. (0,7 д.а).

У наукових фахових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах:

28. Kalabukhova S.V. Systemity and complexity of analytical research organizational arrangement in the system of entities management. *Актуальні проблеми економіки* (Scopus, Index Copernicus, EBSCOhost, Ulrich's Periodicals Directory, EconLit). 2013. №11 (149). С.9-15. (0,52 д.а).

29. Калабухова С.В. Технологія проведення бухгалтерського аналізу. *Економічний аналіз* (Index Copernicus, WorldCat, Google Scholar, Windows Live Academic, ResearchBible, Open Academic Journals Index, CiteFactor). 2014. Том 15. №2. С. 6-12. (0,7 д.а).

30. Isay O.V., Kalabukhova S.V. Balance sheet analytic possibilities. *Independent auditor* (EBSCO, Index Copernicus, Google Scholar, Scientific Indexing Services (SIS)). 2015. №14 (IV). С.59-72. (1,1 д.а., особисто автору - 0,6 д.а.: розроблено пропозиції щодо уніфікації висновків про якість структури балансу).

31. Калабухова С.В. Матрична форма організації бухгалтерського аналізу. *Причорноморські економічні студії* (Index Copernicus). 2016. Вип.6. С.175-178. (0,38 д.а).

32. Калабухова С.В., Чалюк Л.В. Ключові відносні показники спроможності економічної одиниці генерувати грошові кошти. *Проблеми і перспективи економіки та управління* (Index Copernicus, ResearchBib, РІНЦ, Google scholar). 2016. № 4 (8). С.119-125. (0,58 д.а., особисто автору - 0,38 д.а.: складено перелік коефіцієнтів для проведення аналізу руху грошових коштів ретроспективно).

33. Калабухова С.В., Кузьмінська О.Е. Стандартизація аналізу Звіту про власний капітал суб'єктів господарювання. *Глобальні та національні проблеми економіки* (Index Copernicus). 2016. Вип.12. С.490-495. (0,5 д.а., особисто автору - 0,3 д.а.: деталізовано фактори, що впливають на зміну складових власного капіталу). URL: <http://global-national.in.ua/archive/12-2016/102.pdf>. (дата звернення: 29.11.2019).

34. Калабухова С.В. Аналіз податкової ефективності суб'єкта господарювання. *Економічний аналіз* (Index Copernicus, WorldCat, Google Scholar, Windows Live Academic, ResearchBible, Open Academic Journals Index, CiteFactor). 2018. Том 28. №4. С.193-199. (0,5 д.а).

35. Калабухова С.В. Управлінський аналіз інтенсивності обороту фізичного капіталу суб'єкта господарювання. *Фінанси, облік та аудит* (Ulrich's Periodicals Directory (Ulrichsweb)). 2018. Вип.32 (№2). С.288-307. (1,06 д.а).

36. Калабухова С.В., Давидкова К.М. Процедура оцінки поточної вартості створеної торговельної марки компанії. *Економічний аналіз* (Index Copernicus, WorldCat, Google Scholar, Windows Live Academic, ResearchBible, Open Academic Journals Index, CiteFactor). 2019. Том 29. №3. С.92-98. (0,6 д.а., особисто автору - 0,4 д.а.: обґрунтовано доречність застосування методу вільних грошових потоків).

У наукових виданнях України, що зареєстровані у міжнародних наукометричних базах:

37. Калабухова С.В. Методологічні основи аналізу господарської діяльності в різних типах суспільного розвитку. *Економічний аналіз* (Index Copernicus, WorldCat, Google Scholar, Windows Live Academic, ResearchBible, Open Academic Journals Index, CiteFactor) 2014. Том 17. №2. С.47-54. (0,6 д.а).

38. Калабухова С.В. Елементи методу бухгалтерського аналізу в інформаційній економіці. *Економічний аналіз* (Index Copernicus, WorldCat, Google Scholar, Windows Live Academic, ResearchBible, Open Academic Journals Index, CiteFactor) 2015. Том 19. Вип.1. С.6-12. (0,8 д.а).

У зарубіжному науковому виданні:

39. Калабухова С.В. Матричная структура организации аналитической деятельности в системе бухгалтерского менеджмента. *Экономический анализ: теория и практика* (РИНЦ, Google Scholar). 2014. Том 13. № 26 (377). С.25-31. (0,5 д.а).

В інших наукових виданнях:

40. Калабухова С.В. Трансформація моделі комплексного аналізу господарських процесів в підприємництві. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит в епоху глобальних змін: тези доп. міжн. наук.-практ. конф., 23 жовтня 2009 р.* Київ: КНЕУ, ФПБАУ, 2009. С.124 – 130. (0,32 д.а).

41. Калабухова С.В. Стохастичне моделювання в аналітичному забезпеченні управління підприємницькою діяльністю. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки: зб. мат. міжн. наук.-практ. конф., 03 грудня 2010 р.* Луцьк: ЛНТУ, 2010. С.217-218. (0,1 д.а).

42. Калабухова С.В. Аналітичне забезпечення стратегічного управління підприємством. *Теорія та практика розвитку інноваційної економіки: мат. міжн. наук.-практ. конф., 29-30 вересня 2011 р.* Одеса: ГО «ЦЕДР», 2011. Ч.1. С.33-36. (0,23 д.а).

43. Калабухова С.В. Організація аналітичної роботи на підприємствах в умовах нестабільного фінансового простору. *Досвід роботи підприємств при фінансовій кризі: зб. праць всеукр. наук.-практ.конф., 28 березня 2012 р.* Миколаїв: Миколаївський політехнічний інститут, 2012. С.58-59. (0,14 д.а).

44. Калабухова С.В. Аналитическая доминанта в профессиональных компетенциях бухгалтера будущего. *Бухгалтерский учет: взгляд из прошлого в будущее: сб. тезисов II межд. науч. конф. «Соколовские чтения», 11-12 апреля 2013 г.* Санкт-Петербург, Россия: СПбГУ, 2013. С.185-187. (0,12 д.а).

45. Калабухова С.В. Онтологічний інжиніринг системи аналітичних номенклатур для забезпечення якості бухгалтерського менеджменту. *Імперативи*

розвитку суспільно-економічних систем в умовах глобалізації: мат. V міжн. наук.-практ. конф.; 7-8 червня 2013 р. Чернігів: ЧДІЕУ, 2013. С.122-123. (0,25 д.а.).

46. Калабухова С.В. Івент-аналіз бізнес-середовища суб'єктів господарювання для прийняття рішень. *Перспективи розвитку України в умовах глобальної кризи: мат. міжн. наук.-практ. Інтернет-конф., 13-14 червня 2013 р. Дніпропетровськ: «Герда», 2013. С.173-175. (0,15 д.а.).*

47. Калабухова С.В. Дефініції поняття «management accounting»: управлінський облік чи бухгалтерський менеджмент? *Бухгалтерський облік, економічний аналіз та контроль в умовах формування і розвитку сучасних концепцій управління: тези XII міжн. наук. конф., 24-25 жовтня 2013 р. Житомир: ЖДТУ, 2013. С.20-23. (0,21 д.а.).*

48. Калабухова С.В. Контент-аналіз облікової інформації як інструмент аналізу господарської діяльності. *Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки: мат. міжн. наук.-практ. конф., 10 жовтня 2014 р. Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2014. Ч. 1. С.65-67. (0,1 д.а.).*

49. Калабухова С.В. Структурні елементи методики бухгалтерського аналізу. *Проблеми та перспективи розвитку теорії і практики обліку, контролю, економічного аналізу і статистики: зб. тез доп. міжн. наук.-практ. конф., 5 грудня 2014 р. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. С.60-63. (0,13 д.а.).*

50. Калабухова С.В., Кузьмінська О.Е. Зарубіжні школи систематизованого аналізу фінансової звітності. *Розвиток бухгалтерського обліку, економічного аналізу та аудиту у XXI-му столітті: тези вист. міжнар. наук.-практ. конф., 6-7 листопада 2015 р. Житомир: ЖДТУ, 2015. С. 149-150. (0,14 д.а., особисто автора 0,07 д.а., систематизовано основні ідеї американських шкіл аналізу фінансової звітності за допомогою фінансових коефіцієнтів).*

51. Калабухова С.В. Балансовий метод як основний інструмент бухгалтерського аналізу безперервності основної діяльності. *Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу: мат. міжн.наук.-практ.конф., 16-17 жовтня 2015 р. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2015. С. 171-173. (0,16 д.а.).*

52. Кузьминская О.Э., Калабухова С.В., Мощенський С.Г. Развитие балансоведения в информационной экономике. *Украина – Болгария – Европейский союз: современное состояние и перспективы: сб. тезисов докл. междунар. науч.-практ. конф., 24 сентября - 1 октября 2016 г. Варна, Болгария: Издательство «Наука и экономика», 2016. Том 2. С.267-271. (0,26 д.а., особисто автора 0,09 д.а., запропоновано форму активу бухгалтерського балансу, яка синтезує процес складання та аналізу балансу).*

53. Калабухова С.В., Кузьмінська О.Е. Науковий внесок школи багатфакторного моделювання в корпоративний аналіз фінансової звітності. *Развитие социально-экономических систем в условиях глобальной конкурентной среды: сб. тезисов междунар. науч.-практ. конф., 26 февраля 2016 г. Кишинев, Республика Молдова: Молдавский государственный университет, 2016. С.203-205. (0,21 д.а., особисто автора 0,11 д.а., розкрито процедури факторного моделювання фінансових коефіцієнтів).*

54. Калабухова С.В., Кузьмінська О.Е., Абесінова О.К. Стандартизація аналізу грошових потоків суб'єктів господарювання. *Economic Development Strategy in*

Terms of European Integration: Conference Proceeding, May 27, 2016. Kaunas, Lithuania: Aleksandras Stulginskis University, 2016. P.256-259. (0,18 д.а., особисто автора 0,06 д.а., розроблено методичні рекомендації у частині стандартизації процедур аналізу звіту про рух грошових коштів).

55. Калабухова С.В. Застосування прийому платіжної матриці в бухгалтерському аналізі. *Economy and Management: Modern Transformation in the Age of Globalization: International scientific conference proceeding*, March 24, 2017. Klaipeda, Lithuania: Baltija Publishing, 2017. Part II. P.99-102. (0,2 д.а.).

56. Калабухова С.В. Аналітичні показники діяльності суб'єктів суспільного інтересу. *Розвиток обліку, аналізу і аудиту суб'єктів суспільного інтересу*: зб. матеріалів міжнар. наук.конф., 20-21 жовтня 2017 р. Житомир: ЖДТУ, 2017. С.323-325. (0,15 д.а.).

57. Калабухова С.В. Аналітична процедура ідентифікації рівня кредитного ризику суб'єкта господарювання. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія*: зб. матеріалів III міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 26 червня 2018 р. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 87-90. (0,2 д.а.).

58. Калабухова С.В. Практичні аспекти управлінського аналізу запасів готової продукції суб'єкта господарювання. *Digital and innovative economy: processes, strategies, technologies: Conference Proceedings*, January 25th, 2019. Kielce, Poland: Baltija Publishing, 2019. С.184-187. (0,21 д.а.).

59. Калабухова С.В. Динамічний підхід до розподілу операційних витрат підприємства для проведення CVP-аналізу. *Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні: глобальні виклики – управлінські рішення*: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф., 29 березня 2019 р. Ірпінь: УДФСУ, 2019. С.38-40. (0,11 д.а.).

60. Калабухова С.В. Уніфікація процедури аналізу показників сталого розвитку суб'єкта господарювання. *Імплементация інновацій обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку сучасного бізнесу*: мат. II Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф., 18 квітня 2019 р. Харків: ХДУХТ, 2019. С.48-49. (0,07 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Калабухова С.В. Аналітичне забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2020.

Дисертація присвячена вирішенню науково-прикладної проблеми розвитку теоретико-методологічних і організаційно-методичних положень аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності з дотриманням міжнародних стандартів фінансової звітності.

Розроблено технологію аналітичного процесу, яка включає комплекс

аналітичних процедур і аналітичних операцій, спрямованих на оцінку перспектив збереження капіталу суб'єктом господарювання. Побудовано моделі аналітичних процедур, що базуються на концепції збереження капіталу: сформовано універсальні переліки аналітичних показників для моніторингу змін в економічних ресурсах та результатах діяльності, розроблено нові алгоритми аналітичних операцій. Формалізовано моделі аналітичних процедур табличним способом, що уможливило максимальну уніфікацію аналітичного процесу для його діджиталізації, забезпечує ущільнення цифрової інформації про діяльність суб'єкта господарювання для прийняття рішень, підвищує оперативність отримання нового набору релевантних даних для користувачів фінансової звітності.

Ключові слова: аналітичні процедури, збереження капіталу, безперервність діяльності, прийняття економічних рішень, постачальники фінансового капіталу, управлінський персонал, стейкхолдери, облікова інформація, редукція інформації, фінансовий стан, фінансовий капітал, фізичний капітал

АННОТАЦИЯ

Калабухова С.В. Аналитическое обеспечение управления субъектами предпринимательской деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.09 – Бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2020.

Диссертация посвящена решению научно-прикладной проблемы развития теоретико-методологических и организационно-методических положений аналитического обеспечения управления субъектами предпринимательской деятельности с соблюдением международных стандартов финансовой отчетности.

Разработана технология аналитического процесса, которая включает комплекс аналитических процедур и аналитических операций, направленных на оценку перспектив поддержания капитала предприятием. Совокупность предложенных аналитических процедур и аналитических операций обеспечивает сжатие учетной информации для принятия решений и генерирует новый информационный продукт, необходимый пользователям для усиления мотивации и стимулирования экономического поведения при принятии решений о предоставлении ресурсов и регулирования деятельности предприятия.

Построены модели аналитических процедур, основанные на концепции поддержания капитала: сформированы универсальные списки аналитических показателей для мониторинга изменений в экономических ресурсах и результатах деятельности, разработаны новые алгоритмы аналитических операций. Формализованы модели аналитических процедур табличным способом, что позволяет максимально унифицировать аналитический процесс для его диджитализации, обеспечивает сжатие цифровой информации о деятельности предприятия для принятия решений, повышает оперативность получения нового набора релевантных данных для пользователей финансовой отчетности.

Сформированы модули аналитических процедур (модули показателей; модули инструментов анализа, модули аналитических операций) для оценок учетной,

налоговой, социальной политики и устойчивого развития предприятия, что позволяет выявить признаки конфликта интересов между руководством и поставщиками финансового капитала и другими стейкхолдерами в процессе распределения созданной предприятием добавленной стоимости бизнеса, осмыслить социальную ответственность предприятия перед стейкхолдерами, установить соответствие достигнутого уровня экономического, экологического и социального аспектов деятельности общественным критериям.

Усовершенствована методология анализа хозяйственной деятельности предприятий путем разработки классификации методов анализа с ориентацией на психологические механизмы усвоения информации пользователями финансовой отчетности (методы интерпретации данных для объяснения изменений в деятельности предприятия, методы факторного моделирования для осмысления чувствительности ключевых показателей к изменениям в деятельности, методы экспертного оценивания и матричного моделирования для понимания среды деятельности предприятия, методы финансового прогнозирования для осознания тенденции непрерывности деятельности в обозримом будущем), что формирует научную основу моделирования аналитических процедур в контексте оценки перспектив сохранения капитала предприятия.

Усовершенствованы организационные и методические положения анализа операционных доходов и операционных расходов деятельности предприятия с учетом международных стандартов финансовой отчетности. В частности: разработана модель анализа доходов от договоров с клиентами предприятия, которая позволяет накопление релевантной информации о реальном спросе на продукцию предприятия для прогнозирования цены сделки; предложены процедуры анализа продуктивности затрат предприятия, результативным продуктом которых является релевантная информация в части эффективности трансформации производственных ресурсов в продукты деятельности, признанные рынком.

Усовершенствованы процедуры анализа денежных потоков и оценки текущей стоимости бизнеса предприятия с применением модели денежного бюджета и концепции ценностно-ориентированного управления. Это позволило характеризовать процесс формирования и распределения финансового капитала предприятия в отчетном периоде; прогнозировать по данным финансовой отчетности свободные денежные потоки на основании среднегодового темпа прироста масштабов деятельности и дисконтирования по средневзвешенной цене капитала.

Усовершенствован порядок оценок перспектив сохранения физического капитала предприятия путем моделирования процедур: анализа рациональности бизнес-модели с ориентацией на устойчивое развитие; оценки ресурсного потенциала предприятия при создании стоимости бизнеса; оценки сохранения ценности для стейкхолдеров. Это позволяет понять тенденцию формирования и распределения добавленной стоимости, ориентированной на достижение баланса интересов ключевых стейкхолдеров бизнеса предприятия.

Получила дальнейшее развитие трактовка понятия «аналитическая процедура» в рамках концепции бухгалтерского анализа как порядка осуществления оценок информации о деятельности предприятия по типовым алгоритмам на основе формирования модулей аналитических задач, расчета и интерпретации выявленных изменений показателей, моделирования причинно-следственных взаимосвязей между

финансовыми и нефинансовыми данными, выполнения аналитических операций для формулировки аналитических выводов о перспективах сохранения капитала предприятием.

Получила дальнейшее развитие концепция бухгалтерского анализа хозяйственной деятельности предприятия с определением ее целостной информационной системой раскрытия управленческих проблем хозяйствования, связанных с изменениями экономических ресурсов и результатов деятельности. В основу концепции положена идея «квадрата профессора Блатова», что предусматривает отслеживание изменений в бизнес-деятельности по информации бухгалтерского учета по восьми типам хозяйственных оборотов ценностей. В авторском подходе учтено договорную природу обмена ценностями и допущение непрерывности хозяйственных оборотов, что углубляет уровень осведомленности стейкхолдеров в части перспектив сохранения капитала.

Ключевые слова: аналитические процедуры, поддержание капитала, непрерывность деятельности, принятие экономических решений, поставщики финансового капитала, управленческий персонал, стейкхолдеры, учетная информация, редукция информации, финансовое состояние, финансовый капитал, физический капитал

ANNOTATION

Kalabukhova S.V. Analytical support for the management of business entities. – Manuscript.

Dissertation for academic degree of Doctor of Economic Sciences in specialty 08.00.09 – Accounting, analysis and auditing (by the types of economic activities). – Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, 2020.

The dissertation is devoted to solving the scientific and applied problem of the development of theoretical-methodological and organizational-methodical provisions of the analytical support for the management of business entities in compliance with international financial reporting standards.

The analytical process technology, which includes a set of analytical procedures and analytical operations, aimed at assessing the prospects for saving capital by the business entity, has been developed. Models of analytical procedures based on the concept of capital maintenance have been built: universal lists of analytical indicators for monitoring changes in economic resources and results of activity are formed; new algorithms of analytical operations are developed. Models of analytical procedures are formalized in a tabular way, which allows maximum unification of the analytical process for its digitalization, provides consolidation of digital information about the business entity for decision-making, increases the efficiency of obtaining a new set of relevant data for users of financial statements.

Keywords: analytical procedures, capital maintenance, business continuity, economic decision-making, providers of financial capital, management staff, stakeholders, accounting information, reduction of information, financial position, financial capital, physical capital